

HELSINGIN HOVIOIKEUDELLE

Asia Valitus

Käräjäoikeuden ratkaisu, johon haetaan muutosta

Helsingin käräjäoikeuden 2. osaston 28.4.2014 antama tuomio 14/18861 oikeustoimen pätemättömyyttä ym. koskevassa asiassa L 12/1806

Valittaja Aalto-yliopiston ylioppilaskunta
PL 69
02151 Espoo

(jäljempänä "AYY")

Valittajan asiamies ja prosessiosoite

Asianajajat Jouko Huhtala ja Heidi Paananen
Asianajotoimisto Castrén & Snellman Oy
PL 233 (Eteläesplanadi 14)
00131 HELSINKI
Puhelin 020 7765 331 (Huhtala), 020 7765 356 (Paananen)
Faksi 020 7765 001
Sähköposti jouko.huhtala@castren.fi, heidi.paananen@castren.fi

Vastapuoli Helsingin kauppätieteiden ylioppilaiden säätiö
Pohjoinen Rautatiekatu 21 B, 3.krs
00100 Helsinki

(jäljempänä "KY-säätiö")

Vastapuolen asiamies ja prosessiosoite

Asianajajat Seppo Kemppinen ja Oili Kela
Asianajotoimisto Borenius Oy
Yrjönkatu 13 A
00120 HELSINKI
Puhelin (09) 615 333
Faksi (09) 6153 3499
Sähköposti seppo.kemppinen@borenius.com, oili.kela@borenius.com

SISÄLLYSLUETTELO

VALITUKSEN MÄÄRÄAIKA	3
1 VAATIMUKSET	3
2 ASIASSA EI TARVITA JATKOKÄSITTELYLUPAA	3
3 ALUKSI	4
4 MILTÄ OSIN KÄRÄJÄOIKEUS ON RATKAISSUT ASIAN OIKEIN	4
5 MUUTOSVAATIMUSTEN PERUSTEET	5
6 MUUTOSVAATIMUSTEN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	7
6.1 Lainsäätäjän tarkoitus oli, että KY:n, TKY:n ja TOKYO:n omaisuus kokonaisuudessaan siirtyy yhdelle ylioppilaskunnalle AYY:lle	7
6.1.1 Lahjoitusten taustatilanteesta	7
6.1.2 Lainsäätäjän tarkoituksen arvioimisesta	10
6.1.3 Ylioppilaskunnan omaisuudesta	12
6.2 Lahjoitukset ovat oikeustoimilain 33 §:n tarkoittamalla tavalla kunnianvastaisia ja arvottomia ..	13
6.2.1 Oikeustila	13
6.2.2 Seikat, jotka tekevät lahjoituksista oikeustoimilain 33 §:n tarkoittamalla tavalla kunnianvastaisia ja arvottomia	15
6.2.3 Yhteenveto	26
6.3 Lahjoitukset ovat hyvän tavan vastaisia	28
6.3.1 Oikeustila	28
6.3.2 Seikat, jotka tekevät lahjoituksista hyvän tavan vastaisia	29
6.3.3 Yhteenveto	30
6.4 Lahjoitukset ovat shikaaninomaisia	31
6.4.1 Oikeustila	31
6.4.2 Seikat, jotka tekevät lahjoituksista shikaaninomaisia	31
6.4.3 Yhteenveto	31
6.5 Lahjoitukset rikkovat oikeuden väärinkäytön kieltoa	32
6.5.1 Oikeustila	32
6.5.2 Seikat, joiden takia lahjoitukset rikkovat oikeuden väärinkäytön kieltoa	32
6.5.3 Yhteenveto	33
6.6 Vaihtoehtoisesti lahjoitukset tulee jättää huomiotta tai niitä tulee sovitella oikeustoimilain 36 §:n alla	34
6.6.1 Oikeustila	34
6.6.2 Seikat, joiden vuoksi lahjoitukset tulee jättää huomiotta tai niitä tulee sovitella oikeustoimilain 36 §:n alla	35
6.6.3 Yhteenveto	35
7 LAHJOITETUN OMAISUUDEN ARVO PER 30.10.2008 JA PALAUTETTAVAN OMAISUUDEN ARVO PER 31.12.2009	37
8 VAATIMUS LAHJOITETUN OMAISUUDEN TUOTON PALAUTTAMISESTA	39
9 VIIVÄSTYKORKOVAATIMUS	39
10 OIKEUDENKÄYNTIKULUISTA	39
11 PYYNTÖ SUULLISEN PÄÄKÄSITTELYN TOIMITTAMISESTA HOVIOIKEUDESSA	40
12 LOPUKSI	41
13 TODISTELU	41
13.1 Kirjalliset todisteet ja henkilötodistelu	41
13.2 Muut liitteet	41

Valituksen määräaika

Käräjäoikeus on AYY:n pyynnöstä myöntänyt AYY:lle uuden määräajan valituksen jättämistä varten. Valituksen uusi määräaika on 30.6.2014.¹

1 Vaatimukset

AYY vaatii, että hovioikeus

1. kumoaa käräjäoikeuden tuomion ja tästä johtuen hyväksyy AYY:n seuraavat vaatimukset;
2. julistaa Helsingin kauppakorkeakoulun ylioppilaskunnan (jäljempänä "KY") antamat, viiden 17.11.2008 allekirjoitettujen lahjakirjojen mukaiset lahjat pätemättömiksi (lahjakirjat ja lahjat tarkemmin yksilöity käräjäoikeuden tuomion sivuilla 2-4);
3. tai vaihtoehtoisesti jättää lahjat oikeustoimilain 36 §:n nojalla kokonaisuudessaan huomioon ottamatta tai sovittelee niiden ehtoja lahjoitetun omaisuuden määrän osalta;
4. velvoittaa KY-säätiön palauttamaan lahjoitetun omaisuuden AYY:lle (lukuun ottamatta RMF Top Twenty II -rahasto-osuuksia) tai korvaamaan sen arvon siltä osin kun omaisuutta ei voida palauttaa jäljempänä jaksossa 7 tarkemmin eriteltävin yksikköarvoin;
5. velvoittaa KY-säätiön suorittamaan vahingonkorvauksena tai perusteetoman edun palautuksena kanteessa tarkemmin määritellylle lahjoitetun omaisuuden arvolle 3,5 prosentin vuosituottoa vastaava määrä, jota on alkanut kertyä 1.1.2010 lähtien ja kertyy omaisuuden palauttamiseen tai sen arvon korvaamiseen saakka;
6. velvoittaa KY-säätiön suorittamaan viivästyskorkoa palautettavan omaisuuden arvolle korkolain 4 §:n 1 momentin mukaisine korkoineen laskettuna päivästä, joka seuraa 30 päivän kuluttua haasteen tiedoksi-antopäivästä;
7. velvoittaa KY-säätiön suorittamaan viivästyskorkoa ajalta 1.1.2010–29.11.2013 kertyneelle 3,5 prosentin vuosituottomäärälle 29.12.2013 alkaen ja 30.11.2013 lähtien kertyvälle 3,5 prosentin vuosituottomäärälle siitä lähtien, kun kuukausi on kulunut käräjäoikeuden ratkaisun antopäivästä; ja
8. velvoittaa KY-säätiön korvaamaan AYY:n oikeudenkäynti- ja asianosaiskulut käräjäoikeudessa täysimääräisesti (496.047,01 euroa) korkolain 4 §:n 1 momentin mukaisine viivästyskorkoineen siitä lähtien, kun kuukausi on kulunut korvauksen tuomitsemispäivästä; ja
9. velvoittaa KY-säätiön korvaamaan AYY:n oikeudenkäynti- ja asianosaiskulut hovioikeudessa täysimääräisesti korkolain 4 §:n 1 momentin mukaisine viivästyskorkoineen siitä lähtien, kun kuukausi on kulunut korvauksen tuomitsemispäivästä.

Lisäksi AYY pyytää, että hovioikeudessa toimitetaan suullinen pääkäsittely.

2 Asiassa ei tarvita jatkokäsittelylupaa

Asiassa ei tarvita jatkokäsittelylupaa, koska valituskirjelmässä esitetyn vaatimuksen määrä (riidatta ainakin yli 38 miljoonaa euroa) ja käräjäoikeuden ratkaisun lopputuloksen välinen erotus on yli 10.000 euroa.

¹ AYY:n liite (F): Helsingin käräjäoikeuden 28.4.2014 antama päätös uudesta määräajasta.

Ennen yliopistolainsäädännön uudistusta, joka tuli täysimääräisesti voimaan 1.1.2010, Teknillisen korkeakoulun ylioppilaskuntana toimi Teknillisen korkeakoulun ylioppilaskunta TKY, Helsingin kauppakorkeakoulun ylioppilaskuntana Helsingin kauppakorkeakoulun ylioppilaskunta KY ja Taideteollisen korkeakoulun ylioppilaskuntana Taideteollisen korkeakoulun ylioppilaskunta TOKYO. Samalla kun nämä kolme yliopistoa yhdistettiin 1.1.2010 voimaan tulleella lakiuudistuksella Aalto-yliopistoksi, niiden alla toimineet ylioppilaskunnat yhdistettiin Aalto-yliopiston ylioppilaskunnaksi (AYY).

Lainsäädäntöhankkeen aikana silloinen KY pyrki vaikuttamaan lainsäädännön sisältöön ensinnäkin sen välttämiseksi, että ylioppilaskuntia ei yhdistettäisi, ja myöhemmin siten, että KY:n mittava omaisuus ei siirtyisi ainakaan merkittävästi osin yliopistolain voimaanpanolain (559/2009) 8 §:n myötä KY:n seuraajalle AYY:lle. KY epäonnistui tässä vaikutuspyrkimyksessään, sillä yliopistolain voimaanpanolain 8 §:n sisältö pysyi muuttumattomana lainvalmistelun ajan.

Kun KY:n ja KY-säätiön puolesta toimineille selvisi, että pyrkimys vaikuttaa tulevan lainsäädännön sisältöön ei tule tuomaan toivottua lopputulosta, he toteuttivat kanteen tarkoittaman säätiöinti- ja lahjoitusjärjestelyn, jolla he pyrkivät välttämään tulevan lainsäädännön seuraukset AYY:n vahingoksi ja saivat aikaan yliopistolain tarkoittaman yhden ylioppilaskunnan mallin ja siihen liittyvän varojen yleisseuraannon vastaisen tilan.

Asiassa on riidatonta, että kanteen tarkoittamat varat olisivat siirtyneet AYY:lle, jos ne olisivat olleet KY:n hallussa lakiuudistuksen tullessa voimaan 1.1.2010.

AYY katsoo, että ottaen huomioon ylioppilaskunnan oikeushenkilöllisyyden erityisluonne ja se, että ylioppilaskunnan jäsenyys on pakollinen opiskelijoille perustutkintokoulutuksen ajan sekä uuden että vanhan yliopistolain alla, yksi opiskelijasukupolvi ei voi siirtää merkittävää osaa ylioppilaskunnan varallisuudesta pois ylioppilaskunnan toimielinten päätösvallasta ja pois tulevilta opiskelijasukupolvilta. Ylioppilaskunnan toiminnan rahoittamiseen liittyy sosiaalipoliittisia tekijöitä. AYY myös katsoo, että säätiöinti- ja lahjoitusjärjestelyn toteutustapa kertoo, että KY:n ja KY-säätiön puolesta toimineet ymmärsivät hankkeen oikeudellisen moitittavuuden.

Todettakoon selvyden vuoksi, että myös TOKYO on säätiöinyt omaisuuttaan ennen lakiuudistuksen tuloa voimaan. TOKYO on lahjoittanut nykyään toimivalle TOKYO ry:lle noin 100.000 euroa (V51, sivu 6). AYY pitää TOKYO:n menettelyä lähtökohtaisesti yhtä lailla moitittavana, mutta ottaen huomioon TOKYO:n lahjoittaman omaisuuden pieni arvo, ja ottaen huomioon että KY:n ja KY-säätiön menettelyn moitittavuuteen liittyy merkittävästi lahjoitetun omaisuuden suuri määrä alempana tarkemmin selostetuin tavoin, AYY ei ole katsonut perustelluksi ryhtyä oikeustoimiin TOKYO ry:tä vastaan.

Miltä osin käräjäoikeus on ratkaissut asian oikein

Käräjäoikeus on ratkaissut asian oikein KY-säätiön esittämien oikeudenkäyntiväitteiden suhteen (AYY:n asiavaltuus ja hallintotuomioistuinten antamien ratkaisujen merkitys asiassa, käräjäoikeuden tuomion sivut 25–26). Käräjäoikeus on myös katsonut oikein, että AYY on reklamoinut säätiöinti- ja lahjoitusjärjestelystä asianmukaisesti (käräjäoikeuden tuomion sivu 28).

Käräjäoikeus on katsonut oikein asiassa esitetyn näytön osalta, että

- keskustelu uudesta yliopistolaista ja sen voimaantulon vaikutuksista yhdistyvien yliopistojen ylioppilaskuntien toimintaan on alkanut KY:ssä vuonna 2007 (käräjäoikeuden tuomion sivu 30);

- KY on vuoden 2007 loppupuoliskolla ja vuonna 2008 selvittänyt erilaisia vaihtoehtoja opiskelijatoiminnan jatkamiseksi ja omaisuutensa järjestelemiseksi siinä tapauksessa, että KY lakkaa ylioppilaskuntien yhdistyessä 1.1.2010 (käräjäoikeuden tuomion sivu 30);
- KY:n edustajisto on kokouksessaan 3.10.2008 hyväksynyt suljetuin ovin Lasse Männistön salaisen esityksen säätiöntijärjestelystä (käräjäoikeuden tuomion sivu 30);
- KY-säätiön on todellisuudessa perustanut KY, vaikka Asianajotoimisto Borenius & Kempainen on suositellut ”ulkopuolisen tahon” käyttämistä säätiön perustajana, jotta KY:n jäsenet eivät pääsisi suoraan valittamaan perustamispäätöksestä, ja muodollisesti säätiön on perustanut Seniorikilta ry (käräjäoikeuden tuomion sivut 30–31);
- Lahjoitukset on tehty tilanteessa, jossa on jo voitu ennakoita, että KY tulee uuden yliopistolain voimaantulon sekä siihen liittyvän KY:n, TKY:n ja TOKYO:n yhdistymisen seurauksena lakkaamaan (käräjäoikeuden tuomion sivu 28);
- lahjoitukset olisivat purkautuneet, mikäli KY ei olisi lakannut olemasta itsenäinen kauppatieteiden opiskelijoiden ylioppilaskunta (käräjäoikeuden tuomion sivu 28);
- KY:n edustajiston kokouksessa 30.10.2008 lahjakirjat sekä asiaan liittyviä asiantuntijalausuntoja ja asian valmisteluun liittyviä asiantuntijamuistioita on julistettu salaisiksi (käräjäoikeuden tuomion sivu 31);
- KY:n sähköisestä arkistosta on vuodenvaihteessa 2009–2010 poistettu noin 2000 sähköistä asiakirjaa, joista suuri osa on liittynyt KY-säätiön perustamiseen ja KY:n omaisuuden lahjoittamiseen KY-säätiölle (käräjäoikeuden tuomion sivu 32);
- asiassa on riidatonta, että samat henkilöt ovat toimineet lahjoitukseen liittyvissä asioissa sekä KY:n että KY-säätiön puolesta (käräjäoikeuden tuomion sivu 32);
- KY:n osuus KY-säätiön perustamisessa on salattu KY:n jäsenkunnalta KY:n edustajiston kokouksessa 21.2.2008 ja KY:n jäsenet eivät siten voineet valittaa edustajiston päätöksestä myöntää tukea Seniorikilta ry:lle tai Seniorikilta ry:n päätöksestä perustaa KY-säätiö (käräjäoikeuden tuomion sivu 33); ja
- KY ei ole tiedottanut KY-säätiön perustamiseen ja KY-säätiölle antamiinsa lahjoihin liittyvästä valmistelustaan avoimesti (käräjäoikeuden tuomio sivu 34).

5

Muutosvaatimusten perusteet

Käräjäoikeus on arvioinut asian virheellisesti oikeudellisesti ja näytön osalta muilta kuin ylempänä jaksossa 4 mainituilta osin. Käräjäoikeuden tuomio on kumottava näiltä osin ja valitus on hyväksyttävä seuraavilla perusteilla:

Käräjäoikeus on katsonut väärin, että asiassa ei olisi näytetty sellaista lainsäätäjän tarkoitusta, joka tekisi KY:n ja KY-säätiön säätiönti- ja lahjoitusjärjestelystä oikeudellisesti moitittavan (jäljempänä valituksen kohta 6.1).

Lahjoitukset ovat oikeustoimilain 33 §:n tarkoittamalla tavalla kunnianvastaisia ja arvottomia. KY:n ja KY-säätiön tarkoitus säätiönti- ja lahjoitusjärjestelyn suhteen oli moitittava, sillä järjestelyn ainoa tarkoitus oli kiertää tuleva lainsäädäntö ja estää lahjoitetun omaisuuden siirtyminen AYY:lle tulevan lainsäädännön perusteella. Lisäksi KY:n ja KY-säätiön toimet säätiönti- ja lahjoitusjärjestelyn toteuttamisessa ovat moitittavia seuraavien seikkojen johdosta:

- pyrkimys estää KY:n oman jäsenistön valitusoikeuden käyttö;
- järjestelyn perusteeton salaaminen;
- itsekontrahointi ja edustusvallan yhtyminen järjestelyn toteuttamisessa;
- KY:n ja KY-säätiön tietoisuus hankkeen moitittavuudesta;
- KY:n ja KY-säätiön piittaamattomuus TKY:n asemasta ja TKY:n asettamista edellytyksistä ylioppilaskuntien yhtymiselle;
- KY:n ja KY-säätiön tietoisuus AYY:n toimintaedellytysten heikentymisestä; ja
- lahjoitetun omaisuuden suuri määrä ja arvo, mukaan lukien suuri suhteellinen määrä ja arvo.

Käräjäoikeus on arvioinut yllä mainittujen seikkojen merkityksen asiassa virheellisesti todetessaan, että asiassa ei ole tullut esiin seikkoja, joiden perusteella lahjoituksia olisi pidettävä yksityisoikeudellisesti pätemättöminä. Käräjäoikeus ei ole tuomiossaan tuonut esiin perusteluita, miksi jutun tosiseikasto ei sen käsityksen mukaan johtanut lahjoitusten pitämiseen pätemättömänä oikeustoimilain (228/1929) 33 §:n perusteella (jäljempänä valituksen kohta 6.2).

Lahjoitukset ovat hyvän tavan vastaisia samoilla perusteilla. Käräjäoikeus on arvioinut yllä mainittujen seikkojen merkityksen asiassa virheellisesti todetessaan, että asiassa ei ole tullut esiin seikkoja, joiden perusteella lahjoituksia olisi pidettävä yksityisoikeudellisesti pätemättöminä. Käräjäoikeus ei ole tuomiossaan tuonut esiin perusteluita, miksi jutun tosiseikasto ei sen käsityksen mukaan johtanut lahjoitusten hyvän tavan vastaisuuteen (jäljempänä valituksen kohta 6.3).

Lahjoitukset ovat shikaaninomaisia ottaen huomioon KY:n ja KY-säätiön moitittava tarkoitus järjestelyn toteuttamisessa sekä se seikka, että KY ja KY-säätiön ovat toimineet AYY:n vahingoksi tietoisena AYY:n toimintaedellytysten heikentymisestä ja hankkeen moitittavuudesta siten, että samat henkilöt ovat toimineet sekä lahjansaajan että lahjanantajan puolella. Käräjäoikeus on arvioinut näiden seikkojen merkityksen asiassa virheellisesti todetessaan, että asiassa ei ole tullut esiin seikkoja, joiden perusteella lahjoituksia olisi pidettävä yksityisoikeudellisesti pätemättöminä. Käräjäoikeus ei ole tuomiossaan tuonut esiin perusteluita, miksi jutun tosiseikasto ei sen käsityksen mukaan johtanut lahjoitusten shikaaninomaisuuteen (jäljempänä valituksen kohta 6.4).

Lahjoitukset rikkovat myös oikeuden väärinkäytön kieltoa. KY ja KY-säätiö tarkoitus säätiöinti- ja lahjoitusjärjestelyn suhteen oli moitittava, sillä järjestelyn ainoa tarkoitus oli kiertää tuleva lainsäädäntö ja estää lahjoitetun omaisuuden siirtyminen AYY:lle tulevan lainsäädännön perusteella. Lisäksi KY:n ja KY-säätiön toimet säätiöinti- ja lahjoitusjärjestelyn toteuttamisessa ovat moitittavia seuraavien seikkojen johdosta:

- pyrkimys estää KY:n oman jäsenistön valitusoikeuden käyttö;
- itsekontrahointi ja edustusvallan yhtyminen järjestelyn toteuttamisessa;
- KY:n ja KY-säätiön tietoisuus hankkeen moitittavuudesta;
- KY:n ja KY-säätiön piittaamattomuus TKY:n asemasta ja TKY:n asettamista edellytyksistä ylioppilaskuntien yhtymiselle;
- KY:n ja KY-säätiön tietoisuus AYY:n toimintaedellytysten heikentymisestä; ja
- lahjoitetun omaisuuden suuri määrä ja arvo, mukaan lukien suuri suhteellinen määrä ja arvo.

Käräjäoikeus on arvioinut yllä mainittujen seikkojen merkityksen asiassa virheellisesti todetessaan, että asiassa ei ole tullut esiin seikkoja, joiden perusteella lahjoituksia olisi pidettävä yksityisoikeudellisesti pätemättöminä. Käräjäoikeus ei ole tuomiossaan tuonut esiin perusteluita, miksi jutun tosiseikasto ei sen käsityksen mukaan johtanut lahjoitusten pätemättömyyteen oikeuden väärinkäytön kiellon perusteella (jäljempänä valituksen kohta 6.5).

Vaihtoehtoisesti ylempään nähden lahjoitukset tulee jättää huomiotta tai niitä tulee sovitella oikeustoimilain 36 §:n alla kohtuuttomina. KY:n ja KY-säätiön moitittava tarkoitus sekä KY:n ja KY-säätiön moitittava menettely koskien

- pyrkimystä estää KY:n oman jäsenistön valitusoikeuden käyttö;
- järjestelyn perusteetonta salaamista;
- itsekontrahointia ja edustusvallan yhtymistä;
- KY:n ja KY-säätiön tietoisuutta hankkeen moitittavuudesta;
- piittaamattomuutta TKY:n asemasta ja TKY:n asettamista edellytyksistä;
- tietoisuutta AYY:n toimintaedellytysten heikentymisestä; sekä
- lahjoitetun omaisuuden suurta määrää ja arvoa, myös suurta suhteellista määrää ja arvoa,

ovat kaikki seikkoja, jotka johtavat tarpeeseen jättää lahjoitukset huomiotta tai kohtuullistaa niitä. Käräjäoikeus ei ole tuomiossaan tuonut esiin perusteluita, miksi jutun tosiseikasto ei sen käsityksen mukaan johtanut lahjoitusten kohtuuttomuuteen (jäljempänä valituksen kohta 6.6).

6 Muutosvaatimusten yksityiskohtaiset perustelut

6.1 Lainsäätäjän tarkoitus oli, että KY:n, TKY:n ja TOKYO:n omaisuus kokonaisuudessaan siirtyy yhdelle ylioppilaskunnalle AYY:lle

6.1.1 Lahjoitusten taustatilanteesta

AYY katsoo, että ylioppilaskuntien yhdistämiseen liittynyt lainsäädäntöhanke oli edennyt niin pitkälle KY:n tehdessä lahjoituspäätökset 30.10.2008, että KY:n ja KY-säätiön puolesta toimineille oli ilmeistä, että lainsäätäjän tarkoitus oli ylioppilaskuntien omaisuuden yhdistäminen yhden ylioppilaskunnan mallin myötä. Säätiöinti- ja lahjoitushankkeen moitittavuus liittyy pitkälti tähän tietoisuuteen ja siihen, että säätiöinti- ja lahjoitushankkeen ainoa tarkoitus oli kiertää tulevan lainsäädännön seuraamukset.

Käräjäoikeuden tuomiossa on todettu säätiöinti- ja lahjoitusjärjestelyn taustatilanteesta seuraavasti (sivu 28):

”Kanteessa tarkoitetun omaisuuden lahjoittamista koskeva KY:n edustajiston päätös on 30.10.2008 tehty tilanteessa, jossa on jo voitu ennakoida, että KY tulee uuden yliopistolain voimaantulon sekä siihen liittyvän KY:n, TKY:n ja TOKYO:n yhdistymisen seurauksena lakkaamaan. [---]” (Korostus lisätty.)

Käräjäoikeus on siis AYY:n tavoin katsonut, että KY:n ja KY-säätiön puolesta toimineilla oli lahjoituspäätöksen hetkellä tieto tulevan lainsäädännön sisällöstä ja järjestelyn toteuttaminen liittyi tähän tietoon. KY sai jo keväällä 2007 tiedon yliopistolain voimaantulolakiin (559/2009) suunnitellun 8 §:n sisällöstä, jonka seurauksena KY, TKY ja TOKYO tulisivat yhdistymään yhdeksi ylioppilaskunnaksi, jolle niiden omaisuus siirtyisi:

”8 § Ylioppilaskunnat

[---]

Yhdistyvien yliopistojen ylioppilaskunnat yhdistyvät uuden yliopiston ylioppilaskunnaksi (uusi ylioppilaskunta) 1 päivänä tammikuuta 2010. Yhdistyvien yliopistojen ylioppilaskunnat vastaavat uuden ylioppilaskunnan järjestäytymisestä. Yhdistyvien yliopistojen ylioppilaskunnat voivat ryhtyä järjestäytymisen edellyttämiin toimenpiteisiin ennen uuden yliopistolain voimaantuloa.

[---]

Yhdistyvien ylioppilaskuntien varallisuus siirtyy uudelle ylioppilaskunnalle. Uusi ylioppilaskunta vastaa niistä velka-, palvelu-, hankinta- ja muista sitoumuksista, joihin yhdistyvien yliopistojen ylioppilaskunnat ovat sitoutuneet ja jotka koskevat uudelle ylioppilaskunnalle siirtyvää omaisuutta ja toimintaa.

Viranomaisten myöntämät toimi-, järjestämis- ja muut luvat sekä yhdistyvien ylioppilaskuntien saatavat siirtyvät uusille ylioppilaskunnille 1 päivänä tammikuuta 2010. Yhdistyvien ylioppilaskuntien jäsenet ja henkilöstö siirtyvät yhdistyvistä ylioppilaskunnista uusiin ylioppilaskuntiin 1 päivänä tammikuuta 2010.” (Korostus lisätty.)

Kyseisen 8 §:n sisältö ei muuttunut tämän riidan kannalta olennaisilta osin lainkaan lainvalmistelun aikana, minkä yliopistolain uudistuksesta vastannut hallitusneuvos Eerikki Nurmi vahvisti käräjäoikeudessa.

Lainsäätäjän tarkoitus, että yhdistyvien ylioppilaskuntien myötä syntyisi yksi uusi ylioppilaskunta, jolle yhdistyvien ylioppilaskuntien omaisuus siirtyisi kokonaisuudessaan, on kirjoitettu auki yliopistolain voimaanpanosta annetusta laista annettuun hallituksen esitykseen, joka on annettu eduskunnalle 20.2.2009:

”8 §. Ylioppilaskunnat. Pykälän mukaan yhdistyvissä yliopistoissa myös ylioppilaskunnat yhdistyvät yhdeksi uudeksi ylioppilaskunnaksi. Opiskelijoiden toiminta ja edunvalvonta yliopistoissa ja osana yliopistoyhteisöä on tarkoituksenmukaisinta edelleen toteuttaa yhden ylioppilaskunnan kautta. Ylioppilaskunnat yhdistyvät Joensuun ja Kuopion yliopistoissa niiden yhdistyessä Itä-Suomen yliopistoksi, Turun yliopistossa ja Turun kauppakorkeakoulussa niiden yhdistyessä Turun yliopistoksi sekä Helsingin kauppakorkeakoulussa, Taideteollisen korkeakoulussa ja Teknillisen korkeakoulussa niiden yhdistyessä Aalto-yliopistoksi. Yhdistyvät ylioppilaskunnat sopivat itsehallintonsa mukaisesti järjestäytymistään uudeksi ylioppilaskunnaksi lain yhdistymistä koskevien säännösten rajoissa. Yhdistyvien ylioppilaskuntien velka-, palvelu-, hankinta ja muut sitoumukset siirtyvät uudelle ylioppilaskunnalle. Edellä mainitun johdosta myös yhdistyvien ylioppilaskuntien varallisuus kokonaisuudessaan siirtyy uudelle ylioppilaskunnalle, jotta sitoumusten lisäksi voidaan turvata ylioppilaskuntien laissa säädettyjen julkisten tehtävien pitkäjänteinen toteuttaminen myös tulevien opiskelijajäsenten osalta. Lakisäateisten tehtävien lisäksi ylioppilaskunnat ovat harjoittaneet myös muuta toimintaa. Viranomaisten myöntämät toimi-, järjestämis- ja muut luvat siir-

tyvät yhdistyviltä ylioppilaskunnilta uudelle ylioppilaskunnalle.”² (Korostus lisätty.)

Hallituksen esityksen 7/2009 vp luonnosversio, johon on sisältynyt ylempänä korostettu teksti, on julkaistu ja annettu lausuntokierrokselle 14.8.2008.³ Hallituksen esityksen tuleva sisältö oli KY:n tiedossa lahjoitusten tekohetkellä 30.10.2008.

Käräjäoikeus on katsonut tuomiossa seuraavasti (tuomion sivut 29–30):

”Sen sijaan siihen kysymykseen, onko yhdistyvä ylioppilaskunta voinut lahjoittaa omaisuuttaan ennen ylioppilaskuntien yhdistymistä 1.1.2010, ei löydy nimenomaista vastausta sen enempää yliopistolaista tai yliopistolain voimaanpanosta annetusta laista kuin edellä mainitusta hallituksen esityksestäkään. Siten myöskään sellaista johtopäätöstä, että lainsäätäjän tarkoitus olisi ollut rajoittaa yhdistyvän ylioppilaskunnan oikeutta määrätä omaisuudestaan, ei voida suoraan tehdä. Opetusministeriön valtiosihteerin KY:n, TKY:n ja TOKYO:n edustajille 22.10.2008 lähettämästä sähköpostiviestistä käy ilmi, että ministeriö ei ole tuolloin voinut ottaa virallista kantaa KY:n omaisuuden säätöintiin (K27 ja V24; Nurmi). Käräjäoikeus katsoo, että yliopistolain valmisteluun osallistuneen Nurmen tai muidenkaan opetusministeriön virkamiesten tulkinta ylioppilaskunnan toimivallasta (mm. K3; mm. Nurmi) ei yksin riitä osoittamaan sellaista lainsäätäjän tarkoitusta, jolle olisi annettava merkitystä arvioitaessa kanteessa tarkoitettujen lahjoitusten yksityisoikeudellista pätevyyttä ja kohtuullisuutta.”

Käräjäoikeuden tulkinta siitä, että nimenomaisen luovutuskiellon puuttuminen laista tai sen esitöistä ilmentäisi tätä tapausta vastaavien mittavien lahjoitusten hyväksyttävyyttä, on väärä. AYY:n vaatimusten oikeudelliset perusteet pyrkivät nimenomaisesti kumoamaan päätelmän, että kaikki mikä ei ole nimenomaisesti lainsäädännössä kiellettyä, olisi sallittua. Lainsäätaja on valinnut yhden ylioppilaskunnan mallin, mistä seuraa, että lainsäätäjän oli myös valinnut ylioppilaskuntien omaisuuden yhdistämisen huolimatta siitä, että ylioppilaskuntien varallisuustaso ei ollut sama opiskelijamääriin suhteutettuna. Pelkästään seikka, että lainsäätaja pystyi päättämään ylioppilaskuntien yhdistämisestä ja näin määräämään niiden identiteetistä, osoittaa että ylioppilaskuntien autonomia on yksityisoikeudellista yhteisöä suppeampi.

Ylipäänsä on selvää, että lailla perustetulla ja toiminnaltaan kattavasti säännellyllä julkisoikeudellisella oikeushenkilöllä ei ole mahdollisuutta tehdä epätavallisia ja lainsäädännön tarkoitusta loukkaavia järjestelyjä. Ylioppilaskunnan tehtävänä on toteuttaa yleistä etua laissa määritellyllä tavalla.

AYY katsoo, että käräjäoikeudessa on näytetty toteen, että KY ja KY-säätiö ovat toteuttaneet säätöinti- ja lahjoitusjärjestelyn perustaakseen varjoylioppilaskunnan, jota yliopistolaki ei tunne, ja rahoittaakseen sen tulevaa toimintaa, mikä olennaisesti rikkoo lakiuudistuksen tarkoitusta yhden ylioppilaskunnan perustamisesta. On huomattava, että kyseessä olevan varallisuuden tuli lainsäädännön perusteella siirtyä kokonaisuudessaan pelkästään AYY:lle, eikä millekään kolmannelle taholle.

² AYY:n liite (G): Hallituksen esitys eduskunnalle yliopistolaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi 7/2009 vp, s. 83.

³ AYY:n liite (H): Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi yliopistolainsäädännöksi, luonnos 14.8.2008, s. 76.

Käräjäoikeus on katsonut virheellisesti, että asiassa ei ole näytetty sellaista lainsäätäjän tarkoitusta, joka vaikuttaisi lahjoitusten yksityisoikeudellisen pätevyyden ja kohtuullisuuden arvosteluun. Asiassa on merkittävää, että KY itse oli käsitellyt lainsäätäjän tarkoituksen tulevan lainsäädännön osalta siten, että sen oli tarpeen ryhtyä säätiöinti- ja lahjoitusjärjestelyyn ja ryhtyä siihen käyttäen alempana selostettavia, moitittavia toteuttamistapoja. KY on myös ymmärtänyt, että lainsäätäjän tarkoitus ei muuttunut KY:n käsittelemästä lainsäädäntöhankkeen aikana (Luonnos KY:n tulevaisuushanketta koskevasta esityksestä 15.10.2008 tai 22.10.2008, ”OPM:n kanta ei ole muuttunut [---]”).⁴

Asiassa keskeinen lainsäädännös on yliopistolain voimaantulon (559/2009) 8 §, jonka asian kannalta relevantti sisältö on seuraava:

”Ylioppilaskunnat

[---]

Yhdistyvien yliopistojen ylioppilaskunnat yhdistyvät uuden yliopiston ylioppilaskunnaksi (uusi ylioppilaskunta) 1 päivänä tammikuuta 2010. Yhdistyvien yliopistojen ylioppilaskunnat vastaavat uuden ylioppilaskunnan järjestäytymisestä. Yhdistyvien yliopistojen ylioppilaskunnat voivat ryhtyä järjestäytymisen edellyttämiin toimenpiteisiin ennen uuden yliopistolain voimaantuloa.

[---]

Yhdistyvien ylioppilaskuntien varallisuus siirtyy uudelle ylioppilaskunnalle. Uusi ylioppilaskunta vastaa niistä velka-, palvelu-, hankinta- ja muista sitoumuksista, joihin yhdistyvien yliopistojen ylioppilaskunnat ovat sitoutuneet ja jotka koskevat uudelle ylioppilaskunnalle siirtyvää omaisuutta ja toimintaa.

Viranomaisten myöntämät toimi-, järjestämis- ja muut luvat sekä yhdistyvien ylioppilaskuntien saatavat siirtyvät uusille ylioppilaskunnille 1 päivänä tammikuuta 2010. Yhdistyvien ylioppilaskuntien jäsenet ja henkilöstö siirtyvät yhdistyvistä ylioppilaskunnista uusiin ylioppilaskuntiin 1 päivänä tammikuuta 2010.” (Korostus lisätty.)

Säädöstekstistä ilmenevä lainsäätäjän tarkoitus oli, että yhdistyvien ylioppilaskuntien omaisuus kokonaisuudessaan siirtyisi uudelle ylioppilaskunnalle AYY:lle. Tämä tarkoitus on kirjoitettu selvästi auki myös yliopistolain voimaantulon annettuna laista annettuun hallituksen esitykseen:

”8 §. Ylioppilaskunnat. Pykälän mukaan yhdistyvissä yliopistoissa myös ylioppilaskunnat yhdistyvät yhdeksi uudeksi ylioppilaskunnaksi. Opiskelijoiden toiminta ja edunvalvonta yliopistoissa ja osana yliopistoyhteisöä on tarkoituksenmukaisinta edelleen toteuttaa yhden ylioppilaskunnan kautta. Ylioppilaskunnat yhdistyvät Joensuun ja Kuopion yliopistoissa niiden yhdistyessä Itä-Suomen yliopistoksi, Turun yliopistossa ja Turun kauppakorkeakoulussa niiden yhdistyessä Turun yliopistoksi sekä Helsingin kauppakorkeakoulussa, Taideteollisen korkeakoulussa ja Teknillisen korkeakoulussa

⁴ AYY:n kirjallinen todiste K7: Luonnos KY:n tulevaisuushanketta koskevasta esityksestä 15.10.2008 tai 22.10.2008, s. 14.

niiden yhdistyessä Aalto-yliopistoksi. Yhdistyvät ylioppilaskunnat sopivat itsehallintonsa mukaisesti järjestäytymisestään uudeksi ylioppilaskunnaksi lain yhdistymistä koskevien säännösten rajoissa. Yhdistyvien ylioppilaskuntien velka-, palvelu-, hankinta ja muut sitoumukset siirtyvät uudelle ylioppilaskunnalle. Edellä mainitun johdosta myös yhdistyvien ylioppilaskuntien varallisuus kokonaisuudessaan siirtyy uudelle ylioppilaskunnalle, jotta sitoumusten lisäksi voidaan turvata ylioppilaskuntien laissa säädettyjen julkisten tehtävien pitkäjänteinen toteuttaminen myös tulevien opiskelijajäsenten osalta. Lakisääteisten tehtävien lisäksi ylioppilaskunnat ovat harjoittaneet myös muuta toimintaa. Viranomaisten myöntämät toimi-, järjestämis- ja muut luvat siirtyvät yhdistyviltä ylioppilaskunnilta uudelle ylioppilaskunnalle.⁵ (Korostus lisätty.)

Kuten aikaisemmin on jo todettu, hallitusneuvos Eerikki Nurmi kertoi käräjäoikeudessa, että kyseisen 8 §:n sisältö ei muuttunut tämän riidan kannalta olennaisilta osin lainkaan lainvalmistelun aikana.

Hallitusneuvos Nurmi kertoi käräjäoikeudessa, että omaisuuden kokonaissiirtymisen tarkoituksena oli turvata uuden ylioppilaskunnan toiminta ja sen tulevan jäsenmaksutason kohtuullisuus. Samoin Nurmi kertoi käräjäoikeudessa, että sekä vanhan että uuden lain alla yliopistossa opiskelevien opiskelijoiden on kuuluttava ylioppilaskuntaan (niin sanottu pakkajäsenyys). Yliopistolain (558/2009) 46 §:n 4 momentti, jonka osalta laki ei myöskään muuttunut lakiuudistuksen myötä, puolestaan kertoo, että ylioppilaskunnan toiminta rahoitetaan jäsenmaksuilla ja ylioppilaskunnan omaisuudella:

”Ylioppilaskunnan tarkoituksen ja tehtävien toteuttamiseen soveltuvasta toiminnasta aiheutuvat menot suoritetaan ylioppilaskunnan omaisuudesta ja toiminnasta saaduilla tuloilla sekä jäsenmaksuilla, joita ylioppilaskunnalla on oikeus määrätä ylioppilaskunnan jäsenten suoritettaviksi. [---]”

KY:n ja KY-säätiön toteuttaman järjestelyn lainvastaisuus, lainkiertotarkoitus tai lain tarkoituksen toteutumatta jääminen ilmenee siinä, että KY:n järjestelyn tuloksena pääosa entisen KY:n omaisuudesta on päätynyt KY:tä lähellä olevalle taholle, joka toteuttaa yliopistolaille vierasta tarkoitusta, vaikka varojen olisi pitänyt siirtyä yliopistolain voimaannpanolain 8 §:n ja yliopistolain 46 §:n 4 momentin mukaan AYY:lle.

Tässä tapauksessa hallituksen esityksen 7/2009 vp sanamuodolle ”omaisuus kokonaisuudessaan” on annettava merkitystä, koska:

- Mitä lähempänä lainvalmisteluaineisto on eduskunnan päätöksentekoa, sitä suurempi merkitys sillä on lainsäätäjän tarkoituksen tulokinnassa. Hallituksen esityksellä on merkittävä painoarvo erityisesti, kun esitystä ei ole muutettu eduskunnassa.⁶ Tässä tapauksessa hallituksen esityksen teksti vastaa lain yliopistolain voimaannpanosta tekstiä, jonka eduskunta on vahvistanut 24.7.2009.
- Hallituksen esityksen 7/2009 vp antamisen jälkeen annetut valiokuntamietinnöt ja -lausunnot eivät käsittele ehdotetun lain 8 §:ä, joka määrää ylioppilaskuntien omaisuuden siirtymisestä. Tästä johtuen hallituksen esityksen perusteluille on annettava korostunut merkitys tulkittaessa lainsäätäjän tahtoa, sillä valiokunta ei yleensä tois-

⁵ AYY:n liite (G): Hallituksen esitys eduskunnalle yliopistolaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi 7/2009 vp, s. 83.

⁶ AYY:n liite (I): Aarnio, Aulis: Laintulkinnan teoria (WSOY 1989), s. 227; AYY:n liite (J): Tolonen, Hannu: Oikeuslähdeoppi (WSOY 2003), s. 116;

ta hallituksen esityksen perusteluja ja erityisesti ei silloin, kun valiokunnan näkemys on niiden kanssa yhtäläinen.⁷

- Kyseinen lainsäädäntö on edelleen suhteellisen uutta, eikä siitä ole syntynyt tähän riitaan liittyvää soveltamiskäytäntöä tuomioistuimissa, joten lainvalmisteluaineistolle on annettava asiassa korostunut merkitys.⁸

Lainsäätäjän tarkoituksen vastaisena on pidettävä toimintaa, jossa tulkitaan sanamuoto ”omaisuus kokonaisuudessaan” ylioppilaskunnan koko omaisuutena ylioppilaskuntien yhdistymishetkellä 1.1.2010 sen jälkeen, kun ylioppilaskunta on siirtänyt 55 prosenttia omaisuudestaan pois siirtyvän omaisuuden piiristä.

Todettakoon vielä lopuksi, että hallitusneuvos Eerikki Nurmen kannanottoja, joita hän on esittänyt KY:n ja KY-säätiön puolesta toimineille lainsäädäntöhankkeen aikana, ei voi pitää ainoastaan yksittäisen virkamiehen kantana. Lainvalmistelutyötä ei tehdä yksittäisen virkamiehen aloitteesta, eikä yksittäinen virkamies päättää tulevan lainsäädännön sisällöstä:

”Perusvalmistelu tehdään joko virkatyönä tai valmisteluelimessä. Ministeriö antaa toimeksiannon erilliselle valmisteluelimelle, kun valmistelu tehdään laajemmassa kokoonpanossa kuin virkatyönä. Perusvalmistelu on yleensä eniten työpanosta vaativa vaihe lainvalmistelussa. Se alkaa lainvalmisteluhankkeen toimeksiannosta ja päättyy hallituksen esityksen luonnoksen (HE-luonnos) valmistumiseen. Perusvalmistelussa laajennetaan ja tarkennetaan esivalmistelussa koottua tietoa valmisteltavasta asiasta sekä selvitetään tarkemmin perustuslakiin ja muuhun lainsäädäntöön liittyvät sekä muut oikeudelliset kysymykset. Tarvittaessa perusvalmistelua varten tilataan tutkimuksia tai selvityksiä. Valmistelun aikana ratkaistaviin kysymyksiin määritellään vaihtoehtoiset ratkaisut ja arvioidaan niiden vaikutukset. Valmisteltavasta asiasta kuullaan sidosryhmiä, jotka eivät ole edustettuina valmisteluelimessä. Valmistelussa tarvittavia tietoja ja vaikutusten arviointia tarkennetaan työn edetessä. Perusvalmistelun aikana valmisteluelimien sihteeri kirjoittaa lakitekstin ja sen perustelut hallituksen esityksen luonnokseen. Valmisteluelin päättää puheenjohtajan johdolla luonnoksen sisällöstä.”⁹ (Korostus lisätty.)

Nurmi on lisäksi kertonut käräjäoikeudessa, että hänen esittämänsä kannanotot omaisuuskysymyksen suhteen vastasivat opetusministeriön linjaa.

6.1.3 Ylioppilaskunnan omaisuudesta

Käräjäoikeuden ratkaisun takana vaikuttaa olevan käsitys, että ylioppilaskunta olisi vapaa lahjoittamaan muuta kuin jäsenmaksuin kerrytettyä omaisuuttaan. Käräjäoikeus on todennut oikein, että vanhassa yliopistolaisissa (645/1997), ylioppilaskunta-asetuksessa (116/1998) tai KY:n säännöissä ei ole nimenomaisesti säädetty tai määrätty rajoja ylioppilaskunnan omaisuuden lahjoittamiselle. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että ylioppilaskunta olisi vapaa disponoimaan merkittävästä määrästä omaisuuttaan, sillä:

⁷ AYY:n liite (K): Jyränki, Antero – Husa, Jaakko: Valtiosääntöoikeus (Lakimiesliiton kustannus 2012), s. 85–86.

⁸ AYY:n liite (L): Laakso, Seppo: Oikeudellisesta sääntelystä ja päätöksenteosta (Valtion painatuskeskus 1990), s. 121.

⁹ AYY:n liite (M): Ote, haettu 30.6.2014, <http://lainvalmistelu.finlex.fi/>, s. 1.

1. ylioppilaskunta on lailla perustettu julkisoikeudellinen oikeushenkilö, joka toteuttaa laissa määriteltyä yleistä etua palvelevaa tarkoitusta;
2. sekä vanhan että uuden yliopistolain lähtökohta oli, että yliopistolla on yksi ylioppilaskunta, johon kaikkien opiskelijoiden on kuuluttava;
3. ylioppilaskunnan on toiminnassaan pyrittävä siihen, että jäsenmaksutaso pysyy maltillisena;
4. KY:llä, TKY:llä ja AYY:llä on muutoinkin korostettu tarve omaisuuden varovaiseen hallintaan, sillä jäsenmaksujen osuus niiden toiminnan rahoituksessa on pieni ja ylioppilaskunnan muu omaisuus, jonka keräytyminen on satunnaista, on tältä osin korostuneessa asemassa näiden ylioppilaskuntien osalta; ja
5. ylioppilaskunnalla ei ole ns. julkista ja yksityistä omaisuutta yliopistolain alla, vaan sen omaisuuserät muodostavat yhden kokonaisuuden, joka palvelee ylioppilaskunnan toimintaa kokonaisuudessaan.

Säätiöinti- ja lahjoitusjärjestely loi käytännössä kauppatieteen opiskelijoille varjoylioppilaskunnan (ns. ”kahden luukun järjestelmä”) samalla kun se heikensi AYY:n toimintaedellytyksiä. Näin on erityisesti, koska lahjoitettu omaisuusmäärä oli huomattavan suuri, 55 prosenttia KY:n nettovaroista, ja toisaalta järjestely ei vapauttanut AYY:tä järjestämästä mitään toimintaa. AYY:n tuli edelleen tarjota opiskelijoille – mukaan lukien kauppatieteen opiskelijoille – samat palvelut mutta huomattavasti vähäisemmällä varoilla.

Lähtökohtaisestikin seikka, mitä ylioppilaskuntien omaisuudelle tuli tapahtua ylioppilaskuntien yhdistyessä 1.1.2010, tulee pitää erillään kysymyksestä, mikälaista vapaaehtoista toimintaa kukin toimija voi järjestää. KY:n oikeus lahjoittaa omaisuutta – erityisesti merkittävässä määrin – ei seuraa siitä, että yksityisoikeudellinen yhteisö pystyy ja pystyi tietyissä rajoissa säätiöimään ja lahjoittamaan omaisuuttaan. Tässä tapauksessa yliopistolain voimaannpanolaki ja yliopistolaki määrsivät yksiselitteisesti yhden ylioppilaskunnan mallista ja siihen liittyvästä varojen siirtymisestä.

Todettakoon vielä, että ylioppilaskuntien rinnalla toimineet ainejärjestöt ovat toki saaneet harjoittaa haluamaansa toimintaa, mutta eivät ole voineet tavoitella sitä, että saisivat lakkaavan ylioppilaskunnan varat mukaansa tähän käyttöön.

6.2 Lahjoitukset ovat oikeustoimilain 33 §:n tarkoittamalla tavalla kunnianvastaisia ja arvottomia

6.2.1 Oikeustila

Hallituksen esityksen 66/1927 vp perusteluissa on todettu, että oikeustointen pätemättömyyttä koskevien säännösten tarkoituksena on muun muassa estää rajattomasta sopimusvapaudesta aiheutuvia väärinkäytöksiä.

Oikeustoimilain 33 §:n mukaan oikeustointa, jota muuten olisi pidettävä pätevänä, älköön saatettako voimaan, jos se on tehty sellaisissa olosuhteissa, että niistä tietoisesti olisi kunnian vastaista ja arvotonta vedota oikeustoimeen, ja sen, johon oikeustoimi on kohdistettu, täytyy olettaa niistä tietäneen.

Säännöksen soveltamiselle on siis kaksi edellytystä:

1. oikeustoimi on tehty sellaisissa olosuhteissa, että niistä tietoisesti olisi kunnianvastaista ja arvotonta vedota oikeustoimeen, ja

2. sen, johon oikeustoimi on kohdistettu, täytyy olettaa tietäneen näistä olosuhteista.¹⁰

Oikeustoimilain 33 § on yleislausekkeen kaltainen säännös. Toisin kuin muissa oikeustoimilain pätemättömyysperusteissa, siinä ei pyritä täsmällisesti ilmaisemaan tosiseikastoja, joihin pätemättömyys liittyy, vaan ratkaisevaa on oikeustoimen arviointi kokonaisuutena. Oikeustoimen pätemättömyys lainkohdan nojalla voi muun muassa johtua siitä, että sopimuksella loukataan kolmannen henkilön oikeusasemaa.¹¹

Kunnianvastaisuus ja arvottomuus on yleislausekkeenomaisuuden lisäksi arvosidonnainen määre. Hemmo katsoo, että oikeustoimilain 33 §:n edellytysten täyttymistä voidaan lähestyä kolmella tapaa:

- Normatiivisessa täsmentämistavassa käsillä olevaa seikastoa verrataan muiden pätemättömyysperusteiden tosiseikastoihin. Jos arvioitava menettely on sellaista, että jokin muu pätemättömyysperuste on lähellä täyttyä, tätä seikkaa voidaan pitää argumenttina oikeustoimilain 33 §:n soveltamisen puolesta.
- Empiirinen täsmennystapa lähtee puolestaan vallitsevasta sopimuskäytännöstä. Siitä selvästi poikkeava kyseenalainen menettely voi antaa aiheen päätellä, että oikeustoimilain 33 §:n soveltamisedellytykset ovat täyttyneet.
- Moraalinen täsmennystapa lähtee puolestaan siitä, millaisia eettisiä vaatimuksia vaihdantaan liitetään eri ammattialoilla ja yleensä kansalaisten keskuudessa. Selvä poikkeama huonompaan suuntaan yleisestä tai ammattialakohtaisesta standardista voi oikeuttaa päättelemään, että oikeustoimilain 33 § soveltuu.¹²

Saarnilehto katsoo, että oikeustoimen tekoajan olosuhteet tulee arvioida objektiivisen mittapuun mukaan. Tässä arvioinnissa on mahdollista ottaa huomioon muun muassa säädetyt pätemättömyysperusteet, vallitseva sopimusikäntäntö ja yleiset moraalikäsitteet.¹³ Saarnilehto on todennut, että kenelläkään ei ole oikeutta toimia muodollisen oikeuden nojalla kunnianvastaisesti saavuttaakseen kohtuuttomia etuja.¹⁴

Lainkohdan edellytysten täyttymistä arvioitaessa – lähestymistavasta huolimatta – on siis tarpeen verrata käsillä olevan tapauksen seikastoa niihin seikastoihin, joissa kunnianvastaisuuden ja arvottomuuden on oikeuskäytännössä katsottu toteutuneen. Tässä tapauksessa vertailu on vaikeaa, koska tapauksen olosuhteet ovat poikkeukselliset.

Muun muassa aviopuolisolla on kuitenkin katsottu olevan oikeus odottaa, että ositus toimitetaan sellaisen taloudellisen tilanteen pohjalta, joka on muotoutunut kummankin puolison hoidettua omaisuuttaan avioliittolain 37 §:n mukaisesti, toisin sanoen niin, ettei se aiheettomasti vähene toisen vahingoksi, vaikka lainsäädännössä ei ole sinänsä rajoitettu puolison oikeutta disponoida omaisuudestaan (KKO 1962 II 80, KKO 1975 II 89).

Oikeuskäytännössä on muun muassa todettu seuraavaa (KKO 2011:68, kohdat 10–12):

”Oikeustoimilain mukaisiin pätemättömyysperusteisiin voi lähtökohtaisesti vedota ainoastaan oikeustoimen osapuolen asemassa oleva. Oikeuskäytännössä on kuitenkin jo vanhas-

¹⁰ AYY:n liite (N): Saarnilehto, Ari: Sopimusoikeuden perusteet (Talentum 2009), s. 130.

¹¹ AYY:n liite (O): Hemmo, Mika: Sopimusoikeus I (Talentum 2007), s. 380.

¹² AYY:n liite (O): Hemmo, Mika: Sopimusoikeus I (Talentum 2007), s. 369–373.

¹³ AYY:n liite (N): Saarnilehto, Ari: Sopimusoikeuden perusteet (Talentum 2009), s. 130.

¹⁴ AYY:n liite (N): Saarnilehto, Ari: Sopimusoikeuden perusteet (Talentum 2009), s. 135.

taan myös ratkaisuja, joissa oikeustoimilain 33 §:ään viitaten on julistettu pätemättömäksi sellainen sopijapuolten tekemä sopimus, jonka tarkoituksena on loukata sopimuksen ulkopuolisen kolmannen laillista oikeutta (KKO 1961 II 100, 1962 II 80 ja 1975 II 89).

Oikeustoimilain 33 § ilmentää siten yleisempää periaatetta, jonka mukaan arvioitaessa sitä, voiko oikeustoimi saada sisältönsä mukaiset vaikutukset, on toisinaan annettava merkitystä myös oikeustoimen vaikuttimien tai seurausten hyväksyttävyydelle. Tällöin voi olla kysymys paitsi oikeustoimen toisen osapuolen myös kolmannen oikeussuojasta, jotta oikeustoimi, jonka tarkoituksena on estää kolmannen oikeuksien toteutumista tai vahingoittaa niitä, ei saisi tällaisia kolmanteen ulottuvia vaikutuksia.” (Korostus lisätty.)

Itsekontrahointi myös lisää toiminnan moitittavuutta. Havansi on selostanut oikeustapausta KKO 1961 II 100, johon on viitattu ylemmässä tapauksessa KKO 2011:68, seuraavasti:

”Todettakoon ratkaisusta 1961 II 100 vielä, että vaikka suojaetuksi tullut taho materiaalisesti olikin lähinnä tertius, niin ”laskennallisesti” tapauksessa faktisesti oli mukana sikäli vain kaksi tahoja, että urakkasopimuksessahan oli erittäin voimakas itsekontrahointielementti (G-taho eli rakennusliike = asunto-osakeyhtiön silloinen koko osakaskunta ja johdanto). Suojattu tertiustaho ei siten ehkä ole ollut ”terminologisesti puhdas” kolmas taho, mutta kylläkin – ja se on tässä olennaista – ulkopuolinen siihen yksityisautonomiseen tahdonilmaisukäyttäytymiseen nähden, jolla muu taho on muodollista disponointikompetenssia kunnianvastaisella ja arvottomalla tavalla hyväksi käyttäen disponoinut tuolle ulkopuoliselle taholle jo luovuttamaansa olennaista aineellista oikeusintressiä loukkaavin vaikutuksin.”¹⁵

Havansi vielä jatkaa alaviitteessä:

”Pikemminhän tämä ”tertius” oli toisen sopimuspuolen eli asunto-osakeyhtiön ”uusi inkarnaatio”, yhtiön siirryttyä pois G-tahon määräyspiiristä itsenäisen intressenttitahon hallinnoksi.”¹⁶

Havansin kanta tukee käsitystä, että itsekontrahointi on merkityksellinen tekijä arvioitaessa, onko oikeustoimi oikeustoimilain 33 §:n tarkoittamalla tavalla kunnianvastainen ja arvoton, kun se loukkaa kolmannen oikeutta.

6.2.2 Seikat, jotka tekevät lahjoituksista oikeustoimilain 33 §:n tarkoittamalla tavalla kunnianvastaisia ja arvottomia

Lahjoitukset ovat kunnianvastaisia ja arvottomia oikeustoimilain 33 §:n perusteella johtuen sekä KY:n ja KY-säätiön moitittavasta tarkoituksesta että moitittavasta menettelystä asiassa.

AYY:n perustavanlaatuisen väite on, että KY:n ja KY-säätiön toteuttama säätiöinti- ja lahjoitusjärjestely on toteutettu tosiasiallisesti ainoastaan tulevan lainsäädännön seuraamuksien välttämiseksi ja sen estämiseksi, että KY:n omaisuus

¹⁵ AYY:n liite (P): Havansi, Erkki: Panttioikeus osakkeeseen II (Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisu, A-sarja, 1981), s. 241.

¹⁶ AYY:n liite (P): Havansi, Erkki: Panttioikeus osakkeeseen II (Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisu, A-sarja, 1981), s. 241.

siirtyisi AYY:lle. Arvioitaessa KY:n ja KY-säätiön tarkoitusta säätiöinti- ja lahjoitusjärjestelyn suhteen olennaista ovat siis olosuhteet, joissa tämän tapauksen on toteutettu. Käräjäoikeus ei ole ottanut riittävässä määrin huomioon näitä olosuhteita.

Seikat, jotka ilmentävät KY:n ja KY-säätiön moitittavaa menettelyä asiassa muodostavat osan lahjoitusten siviilioikeudellista pätemättömyyttä ja kohtuuttomuutta. Lisäksi moitittavaa menettelyä ilmentää KY:n ja KY-säätiön puolesta toimineiden oma käsitys siitä, että säätiöinti- ja lahjoitusjärjestely ei ollut oikeudellisesti kestävä. Käräjäoikeus on hyväksynyt monet AYY:n tosiseikkaväitteet liittyen KY:n ja KY-säätiön moitittavaan menettelyyn, mutta ei ole antanut niille oikeaa oikeudellista merkitystä.

Alempana käydään tarkemmin läpi sekä säätiöinti- ja lahjoitusjärjestelyn moitittava tarkoitus sekä sen toteuttamisessa käytetty moitittava menettely.

KY:n ja KY-säätiön moitittava tarkoitus

Tämän tapauksen olosuhteissa tehdyllä säätiöinti- ja lahjoitusjärjestelyllä on katsottava olevan hylättävä tarkoitus.

Käräjäoikeus on todennut tuomiossaan, että lahjakirjat on tehty ehdollisina KY:n lakkaamiselle, mikä vastaa AYY:n käsitystä (sivu 28):

”Lahjakirjoissa olevan ehdon mukaan kanteessa tarkoitetut lahjoitukset olisivat purkautuneet siinä tapauksessa, että KY ei olisi lakannut olemasta itsenäinen kauppatieteiden opiskelijoiden ylioppilaskunta (K1 ja V3). [---]”

Yllä siteerattu lahjakirjojen ehto osoittaa, että KY ja KY-säätiö eivät olisi ryhtyneet säätiöinti- ja lahjoitusjärjestelyyn ilman lakiuudistusta, joka tähtäsi kolmen ylioppilaskunnan ja niiden varojen yhdistämiseen. KY:llä ei ollut aitoa tahtoa säätiöidä omaisuuttaan – tällöinhän purkavaa ehtoa ei tarvittaisi – vaan KY:n ja KY-säätiön tarkoituksena oli estää kyseessä olevien omaisuuserien siirtyminen AYY:lle, mikä on lainsäätäjän tarkoituksen vastaista (tarkemmin kuvattu kohdassa 6.1).

Käräjäoikeus näyttää tulkinneen, että KY:n perussäännöt ja KY-säätiön säännöt eivät ole keskenään ristiriitaisia (tuomion sivu 29). Tämä johtopäätös on sinänsä oikea, mutta ei ota riittävästi huomioon, että KY oli julkinen toimija kun taas KY-säätiö on yksityinen säätiö.

Käräjäoikeus on todennut säätiöinti- ja lahjoitusjärjestelyn tarkoituksesta seuraavasti (sivu 28):

”Sekä kirjallisten todisteiden että henkilötodistelun perusteella on ilmeistä, että kanteessa tarkoitettujen lahjoitusten tarkoituksena on ollut siirtää KY:n omaisuutta sellaiselle yksityisoikeudelliselle oikeushenkilölle, jonka tehtävänä on turvata kauppatieteellisen opiskelijatoiminnan jatkuvuus monialayliopistossa sen jälkeen, kun KY on lakannut (mm. K49 sekä VI 7b ja 49; mm. Kääriä, Jenni Männistö, Paukkeri ja Stenbäck). [---]” (Korostus lisätty.)

AYY katsoo, että ylempi kuvaus järjestelyn tarkoituksesta ei ole sinänsä väärä, mutta se on liian kapea-alainen. Se ei ota riittävästi huomioon sitä, että järjestely toteutettiin ainoastaan (moitittavalla) tarkoituksella kiertää tulevan lainsäädännön seuraamukset ja vahingoittaa AYY:tä, jotka yhtä lailla olivat KY:n ja KY-säätiön tarkoituksia asiassa. Lahjoitetun omaisuuden määrä oli myös niin merkittävä, että sen ei voi katsoa kohdentuneen ainoastaan tarkoitukseen ”tur-

vata kauppatieteellisen opiskelijatoiminnan jatkuvuus”. On lähtökohtaisesti ongelmallista, jos ylioppilaskunta säätisi merkittävän osan omaisuudestaan, ja erityisesti näin on silloin, kun säätöinti tapahtuu ainoastaan tulevan lainsäädännön seuraamusten välttämiseksi.

Lisäksi ei voida katsoa, että KY-säätiö toteuttaa nykyään KY:n tarkoitusta, sillä AYY on yliopistolain alla velvollinen järjestämään KY-säätiön toimintaa vastaavaa toimintaa kauppatieteiden opiskelijoille. Lainsäätäjä on siirtänyt KY:n tehtävät AYY:lle. KY-säätiö on tosiasiallisesti käyttänyt varoja järjestääkseen opiskelijatoimintaa, joka on rinnastettavissa AYY:ssä järjestettävään opiskelijatoimintaan, jonka AYY on velvollinen järjestämään. Käräjäoikeudessa kävi ilmi, että lahjoitettuja varoja on mm. käytetty yhdistystukiin, stipendeihin ja apurahoihin sekä AYY:n järjestämän toiminnan kanssa päällekkäisen toiminnan järjestämiseen yksinomaan kauppatieteiden opiskelijoille (muun muassa tuutorointi). Kyseisen varainkäytön ei voida katsoa liittyvän vain niin kutsutun kylterikulttuurin ylläpitämiseen vaan enemmänkin yllämainittuun varjoylioppilaskunnan ja ”kahden luukun järjestelmän” ylläpitämiseen.

Käräjäoikeus on myöhemmin tuomiossa todennut, että Aalto-yliopistossa voi yliopistolain 46 §:n ja yliopistolain voimaansaannosta annetun lain 8 §:n perusteella olla vain yksi ylioppilaskunta, mistä AYY on samaa mieltä (tuomion sivu 29). Käräjäoikeus on kuitenkin tullut lopputulokseen, että tämä ei tehnyt KY:n pyrkimyksestä turvata kauppatieteellisen alan opiskelijatoiminnan jatkuvuus monialayliopistossa epätavanomaista tai hylättävää. Tiivistetysti käräjäoikeuden käsitys KY:n ja KY-säätiön tarkoituksen moitittavuudesta on virheellinen, sillä:

- se ei anna riittävää merkitystä tulevan lainsäädännön tarkoitukselle eli yhden ylioppilaskunnan luomiselle ja sen toimintaedellytysten turvaamiselle (tarkemmin kuvattu ylempänä kohdassa 6.1);
- se ei anna riittävää merkitystä ylioppilaskunnan pakkojäsenyydelle ja tulevien opiskelijapolvien oikeuksien turvaamiselle;
- se ei anna riittävää merkitystä KY:n ja KY-säätiön tietoisuudelle tulevan lainsäädännön tavoitteista ja tarkoitukselle kiertää nämä tavoitteet;
- se ei anna riittävää merkitystä seikalle, että KY:ltä puuttui aito lahjoitustahto ja seikalle, että järjestely tehtiin ainoastaan tarkoituksella kiertää tuleva lainsäädäntö (lahjojen ehdollisuus);
- se ei anna riittävää merkitystä KY:n ja KY-säätiön tarkoitukselle (tai niiden toiminnan tietoiselle, suoralle seuraamukselle) heikentää AYY:n asemaa;
- se antaa väärän merkityksen lahjoitetun omaisuuden luonteelle jäsenmaksujen ulkopuolisena ”yksityisenä omaisuutena”, jota yliopistolaki ei tunne; ja lisäksi
- lahjoitetut omaisuuserät ovat niin mittavia, että ne eivät perustele tarkoitusta turvata kauppatieteellisen opiskelijakulttuurin jatkuminen vaan enemmänkin tarkoitusta perustaa varjoylioppilaskunta ja niin kutsuttu ”kahden luukun järjestelmä” kauppatieteiden opiskelijoille.

Kauppatieteellisen opiskelijatoiminnan jatkuvuutta ei ole voitu turvata niillä varoilla, joiden lainsäätäjä on päättänyt siirtyvän AYY:lle, ja KY:n harjoittama opiskelijatoiminta on yliopistolain mukaan tullut toteuttavaksi AYY:n kautta ja AYY:n varoilla.

Todettakoon lopuksi, että AYY:n rinnalla kauppatieteiden opiskelijat toki voivat harjoittaa muuta ainejärjestötyyppistä toimintaa. On kuitenkin selvää, että tähän tarkoitukseen ei voi irrottaa entisen KY:n varallisuutta erityisesti sen jäl-

keen, kun lainsäätävä on nimenomaisesti torjunut tämän ratkaisun. Järjestelyn moitittavuus tulee vastaan erityisesti käsillä olevassa tapauksessa, jossa AYY:lle siirtyneestä omaisuudesta erotettu osa, joka siirtyi KY-säätiölle, on mittava.

KY:n ja KY-säätiön moitittava menettely

KY:n ja KY-säätiön menettely säätiöinti- ja lahjoitusjärjestelyssä oli moitittava monilta osin. Seuraavasta jaksosta ilmenee, että KY:n ja KY-säätiön puolesta toimineet mielsivät myös itse, että heidän toimintansa oli kolmannen eli AYY:n oikeuksia loukkaavaa ja siten hanke tuli toteuttaa salassa, bulvaania käyttäen ja antamalla hankkeen tosiasiallisesta sisällöstä KY:n jäsenistölle ja ulkopuolisille todellisuutta vastaamaton kuva.

Asiassa on alla kuvatun lisäksi otettava huomioon, että lahjoitusjärjestely on pantu täytäntöön escrow-sopimuksen avulla.¹⁷ KY:n ja KY-säätiön puolesta toimineet toteuttivat escrow-järjestelyn, jotta lahjoitettava omaisuus ei siirtyisi lainsäädännön perusteella AYY:lle 1.1.2010, jos lahjoituspäätökset eivät saisi lainvoimaa ennen kyseistä päivämäärää. Tästä tarkoituksesta johtuen myös escrow-järjestely ilmentää KY:n ja KY-säätiön menettelyn moitittavuutta asiassa.

Pyrkimys estää KY:n oman jäsenistön valitusoikeuden käyttöä. KY käytti Seniorikilta ry:tä bulvaanina KY-säätiön perustamisessa, jotta KY:n jäsenet eivät pystyisi valittamaan säätiön perustamisesta. Säätiöinti- ja lahjoitushankkeen valmistelu KY:ssä toteutettiin epävirallisissa toimielimissä välttämällä muodollista päätöksentekoa, jotta KY:n jäsenet eivät voisi käyttää valitusoikeuttaan. Mittavan järjestelyn päätöksentekopohjana oli pelkästään KY:n edustajistolle tehty ponsi.¹⁸

Käräjäoikeus on todennut oikein, että KY-säätiön on todellisuudessa perustanut KY, ja selostanut säätiön perustamiseen liittyvän tapahtumainkulun oikein (tuomion sivu 31).

KY:n jäsenistön valitusoikeuden käytön estoon liittyen käräjäoikeus on todennut seuraavaa (tuomion sivut 30-31):

”KY:n toimeksiannosta Asianajotoimisto Borenius & Kempinen Oy on muun muassa laatinut 5.3.2008 päivätyn muistion, jossa on vertailtu erilaisia vaihtoehtoja säätiön perustamiseksi (K13 ja V43). Muistiassa on päädytty suositteluun vaihtoehtoa, jonka mukaan säätiön perustaa ”ulkopuolinen taho”. Tätä vaihtoehtoa on puoltanut muun muassa se, ettei KY:n jäsenillä ole ollut suoraa oikeutta valittaa säätiön perustamispäätöksestä.” (Korostus lisätty.)

Käräjäoikeus on myös katsonut oikein, että (tuomion sivut 33–34):

”[---] Näin siitä huolimatta, että KY:n osuus KY-säätiön perustamisessa on KY:n edustajiston kokouksessa 21.2.2008 salattu sen jäsenkunnalta ja että KY:n jäsenet eivät ole siten voineet valittaa edustajiston päätöksestä myöntää tukea Seniorikillalle tai KY-säätiön perustamista koskevasta Seniorikillan päätöksestä. KY-säätiön perustaminen on ollut olennainen osa sitä kokonaisjärjestelyä, jonka tarkoituksena on ollut turvata kauppatieteellisen opiskelijatoiminnan jatkuminen KY:n lakkaamisen jälkeen. [---]” (Korostus lisätty.)

Käräjäoikeus on vielä jatkanut seuraavasti (tuomion sivu 34):

¹⁷ AYY:n kirjallinen todiste K18: Helsingin seudun kauppakamarin escrow-säilytyssojimus 21.12.2009 (V19).

¹⁸ AYY:n kirjallinen todiste K5: Salainen esitys 3.10.2007 (V37).

”KY ei ole tiedottanut KY-säätiön perustamiseen ja KY:n säätiölle antamiin lahjoihin liittyvästä valmistelustaan avoimesti. Kysymys on ollut KY:n sisäisestä valmistelusta tilanteesta, jossa täyttä varmuutta uuden yliopistolain tai yliopistolain voimaantulon annettun lain lopullisesta sisällöstä ei ole vielä ollut ja jossa KY, TKY ja TOKYO ovat neuvotelleet uuden ylioppilaskunnan järjestäytymisestä. Kun kanteessa tarjotetuista lahjoituksista on 30.10.2008 päätetty, epäselvyyttä ei ole kuitenkaan KY:ssä ollut siitä, mitä omaisuutta KY:n edustajisto on tuolloin ollut lahjoittamassa KY-säätiölle.” (Korostus lisätty.)

Käräjäoikeus on katsonut siis oikein, että KY:n jäsenet eivät voineet valittaa KY:n edustajiston päätöksestä myöntää tukea Seniorikilta ry:lle tai Seniorikilta ry:n päätöksestä perustaa KY-säätiö. Käräjäoikeus on myös katsonut oikein, että KY ei ole tiedottanut asiaan liittyvästä ”valmistelustaan” avoimesti.

AYY katsoo, että käräjäoikeuden käsitys KY:n tiedotuksen avoimuuden puutteesta on oikea. AYY kuitenkin katsoo, että kyseessä ei voida katsoa olleen sellainen KY:n sisäinen valmistelu, josta ei olisi tarpeen tiedottaa KY:n jäsenistölle ja jota jäsenistön valitusoikeus ei olisi koskenut. Käräjäoikeuden henkilötodistelussa ilmeni, että hanke oli KY:lle poikkeuksellinen (mm. Jerkku, Stenbäck). Säätiön perustaminen, jolle ylioppilaskunta aikoo siirtää merkittävän osan toimintaansa, sekä 100.000 euron lahjoittaminen kyseisen säätiön perustamista varten, eivät ole sellaisia valmistelutoimia, jotka voidaan toteuttaa ilman jäsenkunnan valvontamahdollisuutta jo niihin liittyvien merkittävien kulujen vuoksi. Lisäksi pelkästään Asianajotoimisto Borenius & Kempainen Oy:n neuvonanto hankkeen yhteydessä toi KY:lle yhteensä 443.356,88 euron kulun. Hanke oli siis hyvin mittava ja toi mukanaan merkittäviä kuluja KY:lle. On ilmeistä, että tällaiseen hankkeeseen ei voida ryhtyä asianmukaisesti ilman valtuuttavaa päätöstä päättävältä taholta sillä perusteella, että kyseessä olisi pelkkä valmistelutoimi.

Käräjäoikeudessa vastaanotettu henkilötodistelu toi ilmi, että KY ja KY-säätiö olivat hyvin tiedostaneet jäsenvalituksen mahdollisuuden ja sen mahdolliset haitalliset vaikutukset hankkeen toteutumiselle. KY:n ja KY-säätiön puolesta toimineet tietoisesti pyrkivät estämään jäsenvalitukset. Käräjäoikeus ei ole ottanut erikseen kantaa jäsenvalitusten estämisen vaikutukseen asian oikeudelliseen arviointiin.

Käräjäoikeus ei ole antanut tuomiossaan oikeaa merkitystä sille, että KY ja KY-säätiö pyrkivät estämään KY:n oman jäsenistön valitusoikeuden käytön. Tältä osin käräjäoikeuden tuomio on virheellinen.

Perusteeton salaaminen. KY:n ja KY-säätiön puolesta toimineet pyrkivät salaamaan hankkeen ilman asiallista perustetta. Hankkeen salaamiseen liittyy muodollisen päätöksenteon välttäminen ja hankkeen valmistelu epävirallisissa työryhmissä. Näin toimitettiin huolimatta jo pelkän hankkeen valmistelun aiheuttamista merkittävistä kustannuksista.

Salassapitopäätöksiä ja päätöksiä käsitellä asioita suljetuin ovin ei perusteltu. Käräjäoikeudessa vastaanotetussa henkilötodistelussa KY:n ja KY-säätiön puolesta toimineet eivät pystyneet kertomaan perusteltua salassapitointressiä. Väisänen puolestaan kertoi käräjäoikeudessa, että KY:n jäsenistölle ei kerrottu, miksi asioita salattiin.

Merkittävää tältä osin on huomata, että asiaan liittyvässä korkeimman hallinto-oikeuden päätöksessä 2556, annettu 16.10.2009, on todettu seuraavasti:

”Julkisuuslaki ei tunne mahdollisuutta julistaa asiakirjoja salaisiksi. Viranomaisen asiakirjat ovat julkisia, jollei laissa erikseen toisin säädetä.”¹⁹

KY:n ja KY-säätiön puolesta toimineiden päätökset julistaa asiakirjoja salaisiksi eivät perustuneet lakiin.

On myös huomattava, että hankkeeseen liittyvät pöytäkirjamerkinnot olivat harhaanjohtavia KY:n jäsenen näkökulmasta. Tämä sen lisäksi, että KY:n jäsen ei saanut haltuunsa hankkeen kannalta relevantteja materiaaleja, joita oli liitetty muun muassa edustajiston pöytäkirjoihin, mistä Väisänen on kertonut käräjäoikeudessa. Seurauksena oli, että KY:n jäsen sai tietoonsa jo valmistelukulultaan mittavan säätiöinti- ja lahjoitushankkeen hyvin myöhään lokakuussa 2010, tarkemmalla tasolla vasta itse lahjoituspäätösten myötä 30.10.2008.

Käräjäoikeus on todennut KY:n tiedotuksesta säätiöinti- ja lahjoitusjärjestelyyn liittyen seuraavasti (lainattu myös ylempänä; tuomion sivu 34):

”KY ei ole tiedottanut KY-säätiön perustamiseen ja KY:n säätiölle antamiin lahjoihin liittyvästä valmistelusta avoimesti. Kysymys on ollut KY:n sisäisestä valmistelusta tilanteesta, jossa täyttä varmuutta uuden yliopistolain tai yliopistolain voimaanpanosta annetun lain lopullisesta sisällöstä ei ole vielä ollut ja jossa KY, TKY ja TOKYO ovat neuvotelleet uuden ylioppilaskunnan järjestäytymisestä. Kun kanteessa tarkoitetuista lahjoituksista on 30.10.2008 päätetty, epäselvyyttä ei ole kuitenkaan KY:ssä ollut siitä, mitä omaisuutta KY:n edustajisto on tuolloin ollut lahjoittamassa KY-säätiölle.”

Käräjäoikeus on antanut väärän merkityksen seikalle, että KY:n jäsenistö on 30.10.2008 saanut tarkalleen tietoonsa, mitä omaisuutta KY:n edustajisto oli lahjoittamassa. Hankkeen aikaisempi salassapito on johtanut paitsi siihen, että KY:n jäsenet eivät tienneet hankkeesta ja sen tarkemmasta sisällöstä kunnes hyvin myöhään, myös siihen että KY:n jäsenet eivät ole pystyneet vaikuttamaan KY:n päätökseen ryhtyä kuluiltaan mittavaan hankkeeseen. Salassapito osaltaan esti KY:n jäsenten valitusoikeuden käytön ja mahdollisti asiassa tapahtuneen itsekontrahoinnin.

Käräjäoikeuden tuomio on perusteluiltaan virheellinen siltä osin, kun se katsoo, että selvyytensä lahjoitettavasta omaisuudesta KY:ssä lahjoitushetkellä 30.10.2008 johtaisi siihen, että hankkeen aikaisempi salassapito ei vaikuttaisi lahjoitusten pätevyYTEEN ja kohtuullisuuteen.

Käräjäoikeus on selostanut salaamiseen liittyvän tapahtumankulun seuraavasti (tuomion sivut 31–32):

”KY:n edustajisto on kokouksessaan 30.10.2008 päättänyt lahjoittaa kanteessa tarkoitettua omaisuutta KY-säätiölle (K25 ja V1). Kokouksessa lahjakirjat on julistettu salaisiksi. Samoin salaisiksi on päätetty julistaa erilaisia asiantuntijalausuntoja ja muita asian valmisteluun liittyviä asiantuntijamuistioita. Kun lahjakirjoja on käsitelty kokouksessa, äänivaltaisten edustajiston jäsenten lisäksi läsnä ovat olleet vain pääsihteeri, talousjohtaja ja eräitä muita henkilöitä.

Sellaista selvitystä, joka viittaisi siihen, että KY:n edustajistolla olisi 30.10.2008 ollut virheellinen tieto KY-säätiölle lahjoitettavan omaisuuden arvosta ja sen suhteesta KY:hyn

¹⁹ AYY:n liite (E): Korkeimman hallinto-oikeuden päätös numero 2556, annettu 16.10.2009, s. 15

lahjoitusten jälkeen jäävään omaisuuteen, ei ole esitetty. KY:n edustajiston jäsenet ovat myös olleet tietoisia lahjoitusten valmistelun etenemisestä (mm. V80, 82 ja 84-85a-g; mm. Jerkku, Kääriä, Jenni Männistö, Paukkeri ja Stenbäck).

Ennen kanteessa tarkoitettua omaisuuden lahjoittamista koskevan päätöksen tekemistä 30.10.2008, suunnitelmasta säätiöidä KY:n omaisuutta on tiedotettu myös KY:n jäsenkunnalle (mm. V26-28 ja 76; mm. Kääriä). Lahjoituspäätöksen sisältö on käyty läpi KY:n edustajiston julkisessa kokouksessa ja se on ilmennyt myös julkisesta kokouspöytäkirjasta (mm. Kääriä ja Paukkeri). Asiassa ei ole esitetty riittävä selvitystä sen väitteen tueksi, että KY:n jäsenkunnalta olisi salattu tieto KY-säätiölle lahjoitettavan omaisuuden arvon suhteesta KY:n koko omaisuuden arvoon (mm. V29; mm. Väisänen). KY on lahjoituspäätöksen jälkeen 30.10.2008 julkistanut tiedotteen, jonka mukaan KY:ltä AYY:lle 1.1.2010 siirtyvän asuntolakiinteistökannan arvo on noin 53 miljoonaa euroa (K51 ja V103). Pelkästään tämä seikka ei kuitenkaan riitä osoittamaan lahjoituspäätöksen todellisen merkityksen salaamista KY:n jäsenkunnalta.”

Asiassa ei tule antaa merkitystä KY:n edustajiston jäsenten tietoisuudelle hankkeen valmistelun etenemisestä. Tältä osin käräjäoikeuden tuomio perustelut ovat virheelliset. Merkitys tulee antaa nimenomaisesti KY:n rivijäsenen käytävissä olleille tiedoille. Rivijäsen tuli tietoiseksi hankkeen sisällöstä vasta 30.10.2008. AYY myös katsoo, että KY:n jäsenet eivät olleet tietoisia KY:n lahjoituspäätöksen jälkeen antaman tiedotteen myötä TKK:lle siirtyvän omaisuuden määrästä ja sen suhteesta KY-säätiölle lahjoitettavaan omaisuuteen.

Lisäksi on huomattava, että KY:n puolesta tuhottiin vuodenvaihteessa 2009–2010 noin 2000 asiakirjaa säätiöinti- ja lahjoitushankkeeseen liittyen, mikä vaikeutti asian myöhempiä selvittämistä. Kyseessä ei ollut tavanomainen sähköisen arkiston siivous.

Käräjäoikeus ei ole antanut tuomiossaan oikeaa merkitystä sille, että KY ja KY-säätiö salasivat mittavan ja poikkeuksellisen hankkeen, josta aiheutui mittavat kulut KY:lle, KY:n jäsenistöltä niin pitkään, että jäsenistö ei pystynyt enää tehokkaasti vaikuttamaan KY:n päätökseen ryhtyä hankkeeseen. Lisäksi tällä menettelyllä pyrittiin vaikeuttamaan KY:n jäsenistön sekä KY:n seuraajan mahdollisuuksia hakea oikeussuojaa. Tältä osin käräjäoikeuden tuomio on virheellinen.

Itsekontrahointi ja edustusvallan yhtyminen. Hankkeen keskeisiä henkilöitä KY:n puolella olivat Kimmo Kääriä, Kirsti Jerkku, Katariina Kyckling (Telkkä), Kasper Stenbäck, Iivo Paukkeri, Tuuli Ylinen, Jenni Laakso (Männistö).²⁰ KY:n säätiön hallitukseen rekisteröitiin 3.9.2008 Jenni Männistö, Tapani Väljä ja Lasse Männistö.²¹ Lisäksi Paukkeri kertoi käräjäoikeudessa olleensa KY-säätiön hallintoneuvoston jäsen 2008 ja sen puheenjohtaja 2009. Seniorikilta ry:ssä Senioriraadin jäsenenä toimivat vuonna 2008 Kirsti Jerkku, Kimmo Kääriä, Iivo Paukkeri ja Katariina Telkkä.²² KY-säätiön sääntöjä olivat laatimassa ainakin Kääriä ja Parpala käräjäoikeudessa kertomansa mukaan. KY-yhdistyksen perusti KY:n hallituksen jäsenet yksityishenkilöinä Kääriän ja Paukkerin käräjäoikeudessa kertoman mukaan. Lahjakirjat allekirjoittivat KY:n puolesta Kirsti

²⁰ AYY:n kirjallinen todiste K15: KYH Tulevaisuuskoulutus 21.1.2009, s. 15.

²¹ AYY:n kirjallinen todiste K34: KY-säätiötä koskeva ote säätiörekisteristä 26.11.2013.

²² AYY:n kirjallinen todiste K50: Seniorikillan kokouspöytäkirja 18.4.2008 (V102), s. 1-2, AYY:n kirjallinen todiste K2: Erityistarkastusraportti 18.6.2010, taulukko päätöksentekijöiden esteellisyydestä, s. 28.

Jerkku ja Kimmo Kääriä ja KY-säätiön puolesta Jenni Männistö ja Tapani Väljä.²³

Käräjäoikeus on todennut seuraavasti (tuomion sivu 32):

”On riidatonta, että KY:n ja KY-säätiön puolesta kanteessa tarkoitettuihin lahjoituksiin liittyvissä asioissa ovat toimineet samat henkilöt. Kysymys ei ole kuitenkaan ollut asioista, jotka olisivat koskeneet KY:n edustajiston, hallituksen tai taloustoimikunnan jäseniä henkilökohtaisesti (K29-30 sekä V5-6 ja 31), eivätkä KY ja KY-säätiö ole itse vastustaneet sitä tapaa, jolla lahjoituspäätös on tehty (mm. V20-21 ja 84). Selaista seikkaa, jonka perusteella KY:n edustajien menettelyä olisi pidettävä heidän KY:hyn kohdistuneen lojaliteettivelvollisuutensa vastaisena, ei ole myöskään ilmennyt.”

Merkittävää ei ole niinkään, toimivatko kyseiset henkilöt asiassa oman etunsa edistämiseksi tai rikkoivatko he lojaliteettivelvoitettaan KY:hyn nähden. Tältä osin käräjäoikeuden tuomio on perusteluiltaan virheellinen. Itsekontrahoinnin kiellettyyys liittyy tässä tapauksessa erityisesti siihen, että sen kautta mahdollistettiin ja toteutettiin järjestely – välttämättä sisäpiirin ulkopuolisten tahojen mahdollinen puuttuminen järjestelyyn – kolmannen osapuolen, AYY:n, vahingoksi. Tästä johtuen itsekontrahointi ja edustusvallan yhtyminen ovat osa lahjoitusten yksityisoikeudellisen pätemättömyyden aiheuttavaa tosiseikastoa.

KY:n ja KY-säätiön tietoisuus hankkeen moitittavuudesta. KY ja KY-säätiö tiesivät, että lakiuudistuksen tarkoitus oli, että kaikkien yhdistyvien ylioppilaskuntien omaisuus siirtyisi kokonaisuudessaan AYY:lle. KY ja KY-säätiö tiesivät Asianajotoimisto Borenius & Kemppisen konsultoinnin myötä hyvin oikeudelliset riskit, jotka liittyivät säätiöinti- ja lahjoitushankkeeseen.²⁴ Tätä tietoisuutta edistivät myös KY:n ja KY-säätiön puolesta toimineiden useat tapaamiset oikeudellisten asiantuntijoiden kanssa.

Käräjäoikeus on katsonut, että lähtökohtaisesti mitään estettä sille, että KY lahjoittaa omaisuuttaan KY-säätiölle, ei ole ollut. Käräjäoikeus ei ole antanut merkitystä sille, että KY:n ja KY-säätiön puolesta toimineille oli tiedotettu hankkeeseen liittyvistä oikeudellisista riskeistä.

KY:n säätiöinti- ja lahjoitushankkeen tiimoilta harjoittama lobbaus opetusministeriön virkamiesten ja poliitikkojen suuntaan ei ollut tavanomaista opiskelijavaikuttamista. KY pyrki toimillaan siihen, että tuleva lainsäädäntö mahdollistaisi KY:n omaisuuden säilymisen kauppätieteiden opiskelijoilla. Käräjäoikeus on todennut lobbauksesta seuraavasti (tuomion sivu 32):

”Niin KY kuin muutkin ylioppilaskunnat ovat pyrkineet vaikuttamaan uuden yliopistolain valmisteluun (mm. K19, 38-41 ja 43-44 sekä V91-94 ja 96-97; mm. Lasse Männistö ja Nurmi). Asiassa ei ole kuitenkaan tullut esiin seikkoja, jotka viittaisivat sellaiseen vaikuttamiseen, jolle olisi annettava merkitystä arvioitaessa kanteessa tarkoitettujen lahjoitusten yksityisoikeudellista pätevyyttä ja kohtuullisuutta.”

Tältä osin käräjäoikeuden perustelut ovat virheelliset. KY:n harjoittama lobbaus asiassa on merkityksellistä lahjoitusten siviilioikeudellisen pätemättömyyden tai kohtuuttomuuden kannalta, sillä lobbauksen myötä KY oli erittäin tietoinen tulevan lainsäädännön sisällöstä ja harkitsemiensa toimien moitittavuudesta. KY ja KY-säätiö tiesivät, että niiden harkitsema hanke ei ollut lainsäätäjän mielestä hyväksyttävä, sillä lobbaus ei johtanut tulevan lainsäädännön

²³ AYY:n kirjallinen todiste K1(a-e).

²⁴ Erityisesti AYY:n kirjallinen todiste K13: Asianajotoimisto Borenius & Kemppinen Oy:n muistio 5.3.2008 (V43).

sisällön muuttumiseen, ja ryhtyivät tämän vuoksi keinotekoisin järjestelyihin haluamansa lopputuloksen toteuttamiseksi.

Poikkeuksellinen lobbaus myös osaltaan ilmentää KY:n ja KY-säätiön käsitystä hankkeen oikeudellisesta kestämyydestä. KY ja KY-säätiö pyrkivät ensiksi vaikuttamaan asiaan sinänsä sallittavalla tavalla eli pyrkimällä vaikuttamaan tulevan lainsäädännön sisältöön. Kun tämä ei onnistunut, KY ja KY-säätiö päättivät toteuttaa oikeudelliselta kestävyydeltään epävarman säätiöinti- ja lahjoitusjärjestelyn.

Käräjäoikeus ei ole antanut tuomiossaan oikeaa merkitystä KY:n ja KY-säätiön tietoisuudelle hankkeen moitittavuudesta. Tältä osin käräjäoikeuden tuomio on virheellinen.

Piittaamattomuus TKY:n asemasta ja TKY:n asettamista edellytyksistä. TKY oli ilmoittanut KY:lle, että sen omaisuus tulisi siirtymään sellaisenaan AYY:lle, että se vastusti KY:n suunnittelemaa lahjoitusta ja edellytti, että myös KY:n koko omaisuus siirtyy uudelle ylioppilaskunnalle. Tämä ilmenee muun muassa TKY:n 28.10.2008 lähettämästä kirjeestä KY:n edustajistolle ja hallitukselle²⁵ ja TKY:n julkaisemasta tiedotteesta 24.10.2008²⁶. Käräjäoikeudessa Stenbäck ja Halme vahvistivat, että TKY:n kanta säätiöinti- ja lahjoitusjärjestelyyn oli selvä KY:lle, samoin kuin TKY:n aie jättää sen koko omaisuus AYY:lle. TKY:n kanta ei vaikuttanut KY:n ja KY-säätiön toimintaan.

Käräjäoikeus on katsonut, että koska lahjoitusten ei ole osoitettu olevan lainsäätäjän tarkoituksen vastaisia, ei myöskään AYY:n väite KY:n, TKY:n ja TOKYO:n yhdistämisen edellytysten rikkomisesta voi menestyä. Koska käräjäoikeus on ratkaissut asian virheellisesti esikysymyksen osalta, myös johtopäätös liittyen yhdistämisen edellytysten rikkomiseen on virheellinen.

Erityisesti on huomattava, että TKY:n alla toimineet killat (sekä myös Teekkari-toiminnan edistämisrahasto TTER:n perustaminen), jotka siirtyivät lakiuudistuksen myötä toimimaan AYY:n alla, eivät ole mitenkään vertailukelpoisia KY-säätiön perustamisen ja sille tehtyjen lahjoitusten suhteen. TKY:n alla toimineet killat ovat vanhoja instituutioita, joita ei ole perustettu 2010 lakiuudistuksen vuoksi. Toiseksi lukuun ottamatta Teknologiföreningeniä, joka on lisäksi osakunta eikä kilta, kiltojen omaisuuserät ovat hyvin pieniä, sillä käytännössä niiden vuositulot menevät kokonaisuudessaan toiminnan pyörittämiseen. Selvyyden vuoksi todettakoon, että TTER puolestaan ei ole vertailukelpoinen, sillä nimestään huolimatta rahasto myöntää apurahoja kaikille AYY:n opiskelijoille eikä ainoastaan teekareille. Käräjäoikeus on antanut näille seikoille väärän merkityksen tuomiossaan (tuomion sivu 29).

Tietoisuus AYY:n toimintaedellytysten heikentymisestä. KY ja KY-säätiö olivat hyvin tietoisia AYY:n toimintaedellytysten heikentymisestä säätiöinti- ja lahjoitusjärjestelyn myötä, sillä ne järjestivät tai järjestävät vastaavanlaista opiskelijatoimintaa.

On selvää, että 42,75 miljoonaa euroa vähäisempi omaisuus vaikuttaa AYY:n toimintaan. Käräjäoikeudessa vastaanotettu henkilötodistelu toi ilmi, että AYY:n vuosibudjettia 2010 jouduttiin pienentämään heti alkuvuodesta, jäsenmaksut nousivat (kauppatieteiden opiskelijoiden osalta 26 eurosta 56 euroon KY:n jäsenmaksutasoon verrattuna), edustustoimintaa jouduttiin pienentämään, henkilöstöä vähennettiin, liikuntasubventioista jouduttiin luopumaan, kulttuuriavustuksia jouduttiin supistamaan ja tilavuokria on myöhemmin jouduttu nostamaan merkittävästi (erityisesti Halme ja Hyrkkö).

Käräjäoikeus on katsonut, että (tuomion sivu 34):

²⁵ AYY:n kirjallinen todiste K54: KY:n edustajiston kokouksen pöytäkirjan 30.10.2008 liite 7A, TKY:n avoin kirje KY:n edustajistolle ja hallitukselle 28.10.2008.

²⁶ AYY:n kirjallinen todiste K21: TKY:n tiedote 24.10.2008.

”Ottaen huomioon edellä erikseen mainittu todistelu sekä muu asiassa esitetty todistelu käräjäoikeus katsoo, ettei asiassa ole tullut esiin sellaisia seikkoja, joiden perusteella KY:n KY-säätiölle antamia lahjoja olisi pidettävä yksityisoikeudellisesti pätemättöminä. Tätä johtopäätöstä ei muuta muuksi se, että lahjoitukset ovat johtaneet siihen, ettei kanteessa tarkoitettu omaisuus ole 1.1.2010 siirtynyt AYY:lle yliopistolain voimaanpanosta annetun lain 8 §:n 6 momentin nojalla ja että lahjoituksilla on ollut vaikutusta siihen, minkä laajuiseksi AYY:n opiskelijatoiminta on sittemmin muodostunut. Aihetta päätyä toiseen lopputulokseen ei ole myöskään sillä perusteella, että TKY on siirtänyt AYY:hyn koko omaisuutensa.”

Käräjäoikeus ei ole tuomiossaan huomionnut, että kauppatieteiden opiskelijat voivat käytännössä nauttia monista palveluista sekä AYY:n että KY-yhdistyksen, joka toimii KY-säätiön rahoittamana, kautta. Toisaalta säätiöinti- ja lahjoitusjärjestely ei ole johtanut siihen, että AYY olisi vapautunut tiettyjen toimintojen järjestämisestä yliopistolain alla tai että tietyt toiminnot järjestettäisiin kauppatieteiden opiskelijoille KY-yhdistyksen kautta.

Toteuttaessaan säätiöinti- ja lahjoitusjärjestelyn KY ja KY-säätiö olivat edellä mainitusta tietoisia. Käräjäoikeus ei ole antanut riittävää merkitystä sille, että KY ja KY-säätiö tietoisesti heikensivät AYY:n toimintaedellytyksiä samalla kuin mahdollistivat kauppatieteen opiskelijoille KY-yhdistyksen (ns. varjolyoppilaskunnan) etujen hyödyntämisen, eli paremman aseman muihin AYY:n opiskelijoihin nähden.

Käräjäoikeus ei ole antanut tuomiossaan oikeaa merkitystä sille KY:n ja KY-säätiön tietoisuudelle AYY:n toimintaedellytysten heikentymisestä. Tältä osin käräjäoikeuden tuomio on virheellinen.

Lahjoitetun omaisuuden suuri määrä ja arvo, myös suuri suhteellinen määrä ja arvo. Käräjäoikeus on todennut lahjoitetun omaisuuden arvosta seuraavasti (tuomion sivu 27):

”Tarkkaa selvitystä KY:n KY-säätiölle lahjoittaman omaisuuden markkina-arvosta 30.10.2008 ja tämän arvon suhteesta KY:n koko omaisuuden markkina-arvoon ei ole esitetty. Kirjallisten todisteiden perusteella (mm. K17b, 26 ja 52–53 sekä V10, 34, 46b, 79 ja 87) on kuitenkin arvioitavissa, että lahjoitetun omaisuuden markkina-arvo on tuolloin ollut yhteensä noin 38,5 miljoonaa euroa (rahasto-osuudet noin 23,5 miljoonaa euroa sekä sijoituskiinteistöt ja niihin liittyvät saamiset yhteensä noin 15 miljoonaa euroa) ja että tämä arvo on muodostanut hieman yli puolet KY:n koko omaisuuden markkina-arvosta.

Ennen kanteessa tarkoitettuja lahjoituksia KY-säätiölle olennainen osa KY:n omaisuudesta on muodostunut niin sanotusta KY-talosta, KY:n vuonna 1950 perustaman Amer-Tupakka Oy:n osakkeiden myynnistä vuonna 1997 saadusta myyntivoitosta ja muista sijoitustuotoista sekä kolmen asunto-osakeyhtiön osakkeiden myynnistä vuonna 2004 saadusta myyntivoitosta (V86; Väljä). Ylioppilaskunnan jäsenmaksut eivät ole missään vaiheessa riittäneet KY:n toiminnan rahoittamiseen (K2 ja 6 sekä V16; Jerkku ja Rehn). Tähän nähden on myös pääteltävissä, että kysymys ei ole 30.10.2008 ollut KY:lle jäsenmaksuina kertyneen omaisuuden lahjoittamisesta KY-säätiölle.”

AYY katsoo, että lahjoitetun omaisuuden käypä arvo 30.10.2008 oli 42,75 miljoonaa euroa ja niiden AYY:lle palautettava arvo (laskettava per 31.12.2009) on 41,63 miljoonaa euroa.

Merkittävämpää kuitenkin on väärä merkitys, jonka käräjäoikeus on ilmeisesti antanut KY:n omaisuuden kertymishistorialle. Asiassa ei tule antaa merkitystä sille, onko KY:n omaisuus kertynyt jäsenmaksujen vai muiden tulojen myötä. Yliopistolaki ennen ja jälkeen 2010 lakiuudistuksen ei tunne ylioppilaskunnan omaisuuden jakoa julkiseen ja yksityiseen omaisuuteen. Ylioppilaskunnan omaisuus muodostaa yhden omaisuuserän, jota on hallinnoitava lain periaatteiden mukaisesti.

KY:n, TKY:n ja AYY:n toiminnan rahoittamisessa jäsenmaksujen osuus on pieni. KY:n toiminnan tuottojen ja kulujen tarkastelu vuosien 1954–2007 ajalta paljasti, että koko tarkastelujakson ajan ylioppilaskunnan toiminnan kulut ovat olennaisesti ylittäneet vuosittain kerätyt jäsenmaksut ja toimintaa on merkittävien osin rahoitettu muilla tuotoilla.²⁷

Ylioppilaskunnan toimintaa rahoitetaan yliopistolain 46 §:n 4 momentin mukaan ylioppilaskunnan omaisuudesta ja toiminnasta saaduilla tuloilla ja jäsenmaksuilla. Näistä tuloeristä omaisuuden tuotto ja toiminnasta saadut tulot ovat huomattavasti merkittävämpiä tuloeria kuin jäsenmaksut, jotka ovat tuloerinä pieniä KY:n, TKY:n ja AYY:n kohdalla. Ylioppilaskunnan toiminnasta saadut tulot ovat puolestaan tuloerinä epävarmoja. Käytännössä tästä seuraa, että ylioppilaskunnan omaisuuden tuotto on korostetussa asemassa tulolähteenä, sillä varsinaisen omaisuuden myyminen on hidas tapa hankkia rahoitusta eikä se ole omaisuuden luonteesta johtuen aina edes mahdollinen rahoitustapa (mm. yliopistoasuntolat, joita käsitellään tarkemmin myöhemmin).

Hallitusneuvos Nurmi on kertonut käräjäoikeudessa, että ylioppilaskunnan toimintaa rahoitetaan ensisijaisesti ylioppilaskunnan omaisuudesta, toissijaisesti omaisuuden ja toiminnan tuotoista ja vasta viimesijaisesti jäsenmaksuilla yliopistolain 46 §:n nojalla.

Käräjäoikeus on antanut väärän merkityksen jäsenmaksujen kerryttämälle omaisuudelle ja niiden ulkopuoliselle omaisuudelle asiassa.

Käräjäoikeus on todennut ylioppilaskuntien omaisuuseristä myös seuraavasti (tuomion sivu 34):

”Käräjäoikeus toteaa, että KY:n omaisuus ennen KY:n, TKY:n ja TOKYO:n yhdistymistä 1.1.2010 on ollut poikkeuksellisen suuri, kun sitä verrataan muiden ylioppilaskuntien omaisuuksiin (V77). Siitä huolimatta, että KY on lahjoittanut KY-säätiölle kanteessa tarkoitetun omaisuuden, KY:stä on suhteessa jäsenmäärään siirtynyt AYY:hyn enemmän omaisuutta kuin TKY:stä tai TOKYO:sta (V22).”

Asiassa ei ole niinkään merkittävää, kuinka paljon omaisuutta AYY:lle siirtyi suhteessa siirtyviin opiskelijoihin kultakin vanhalta ylioppilaskunnalta. Merkittävää on, että KY ja KY-säätiö perustivat yliopistolain tarkoittamien ylioppilaskuntien rinnalle varjoylioppilaskunnan, jonka toiminnan rahoittamiseksi KY-säätiölle siirrettiin 55 prosenttia KY:n lahjoitushetken varallisuudesta, ja joka asetti kauppatieteiden opiskelijat perusteettomasti muita AYY:n opiskelijoita parempaan asemaan. Seurauksena tästä oli muun muassa tarve korottaa AYY:n jäsenmaksua ja supistaa sen toimintaa, mitkä ovat yliopistolain uudistuksen taustalla olleen lainsäätäjän tarkoituksen vastaisia seurauksia (HE 7/2009 vp, laki yliopistolain voimaantulosta, 8 § yksityiskohtaiset perustelut):

²⁷ AYY:n kirjallinen todiste K6: KPMG Oy Ab:n lausunto 22.8.2008 (V16b).

”Edellä mainitun johdosta myös yhdistyvien ylioppilaskuntien varallisuus kokonaisuudessaan siirtyy uudelle ylioppilaskunnalle, jotta sitoumusten lisäksi voidaan turvata ylioppilaskuntien laissa säädettyjen julkisten tehtävien pitkäjänteinen toteuttaminen myös tulevien opiskelijajäsenten osalta.” (Korostus lisätty.)

KY:n pyytämässä asiantuntijalausunnoissa professori Halila (s. 5), OTL Viertola (s. 7) ja professori Tuori (s. 2) tuovat esiin lahjoitettavan omaisuuden määrän merkittävänä tekijänä liittyen säätiöinti- ja lahjoitusjärjestelyn laillisuuteen.

Erityisesti on otettava huomioon, että KY:n lobbauksesta huolimatta yliopistolain voimaanpanolaki tuli voimaan valmistellun mukaisena eikä sen sisältö muuttunut AYY:lle siirtyvän omaisuuden määrän osalta lainsäädäntövaiheen aikana, kuten Nurmi on kertonut käräjäoikeudessa.

Arvioidessaan KY-säätiölle lahjoitetun omaisuuden määrää ja suhteellista määrää käräjäoikeus ei kiinnittänyt riittävästi huomiota siihen, että KY ja AYY ovat yliopistolain tarkoittamia ylioppilaskuntia, joiden omaisuudenhoito on sidottu tiettyihin sosiaalipoliittisiin tavoitteisiin. Tähän liittyen myöskään ei voida katsoa, että KY-säätiö toteuttaisi nykyään KY:n tarkoitusta, sillä AYY on yliopistolain perusteella velvollinen järjestämään kauppatieteen opiskelijoille toiminnot, joita KY järjesti ennen vuotta 2010, eikä KY:n tarkoitusta sen aikaisemman ylioppilaskuntatehtävän osalta siten voi edes teoriassa olla olemassa AYY:n ulkopuolella. Kuten aiemmin on todettu, käräjäoikeus on ilmeisesti antanut asiassa väärän merkityksen lahjoitetun omaisuuden kertymishistorialle ja sen väitetysti yksityiselle luonteelle, jota yliopistolaki ei tunne.

Lisäksi kun otetaan huomioon, että

1. KY-yhdistys ja KY-säätiö järjestävät pitkälti AYY:n kanssa tosiasiallisesti päällekkäistä toimintaa;
2. kyseinen toiminta on esimerkiksi stipendien ja apurahojen myöntämistä kauppatieteen opiskelijoille ja yhdistystukien myöntämistä kauppatieteilijöiden harrastusyhdistyksille, eli varsinkin universaalia opiskelijajärjestötoimintaa (toiminta ei siis suoranaisesti liity niin kutsutun kylterikulttuurin ylläpitämiseen); sekä
3. tietyn alan opiskelijakulttuurin turvaamisen ei voida katsoa edellyttävän yli 40 miljoonan euron omaisuuserää,

lahjoitetun omaisuuden suuri arvo ja sen suhteellinen suuri arvo osaltaan aiheuttavat lahjoitusten pätemättömyyden tai kohtuuttomuuden. Lahjoitetun omaisuuden suuri arvo kertoo KY:n ja KY-säätiön tarkoituksesta perustaa AYY:lle varjo ylioppilaskunta. Lahjoitukset ovat suhteettoman suuria verrattuna väitettyyn tarkoitukseen turvata kylteriopiskelijakulttuuri.

Käräjäoikeus on arvioinut lahjoitetun omaisuuden määrän ja sen suhteellisen määrän merkityksen asiassa virheellisesti.

6.2.3 Yhteenveto

Oikeustoimilain 33 §:n tarkoituksena on muun muassa estää rajattomasta sopimusvapaudesta johtuvia väärinkäytöksiä. Tästä syystä säännös soveltuu juuri käsillä olevan kaltaisiin tilanteisiin, joissa tapahtumiin on silti kohdistettava oikeudellinen moite, vaikka lainsäädäntö ei tuntisi nimenomaista kieltoa.

Tapauksessa on kysymys lainsäädännöllä toteutetusta ylioppilaskuntien (julkisoikeudellisten oikeushenkilöiden) ”pakkoyhdistämisestä”, joka on tapahtunut vastoin yhden järjestelyn kohteena olleen tahtoa, ja tähän liittyvästä varallisuksien sulautumisesta. Vastaavia järjestelyjä ei ole aikaisemmin arvioitu nii-

den vaikutusten kiertämiseksi tehtyjen oikeustointen osalta eikä tällaisia pakoyhdistämiä voida ylipäänsä ajatella tehtäväksi kuin julkisoikeudellisten oikeushenkilöiden kohdalla.

KY:n ja KY-säätiön moitittava tarkoitus ja moitittava menettely säätiöinti- ja lahjoitusjärjestelyn toteuttamisessa ovat oikeustoimilain 33 §:n tarkoittamia olosuhteita, joista tietoisien on kunnianvastaista ja arvotonta vedota niihin. KY:n ja KY-säätiön tarkoituksena oli tulevan lainsäädännön vaikutusten kiertäminen AYY:n vahingoksi. Lisäksi varjoylioppilaskunnan perustaminen johti tilanteeseen, jossa lainsäätäjän tarkoitus ei toteutunut. Myös KY:n ja KY-säätiön menettely säätiöinti- ja lahjoitusjärjestelyn toteuttamisessa on ollut moitittavaa. KY:n ja KY-säätiön puolesta toimineet ovat toteuttaneet jo valmistelukuluiltaan mittavan hankkeen pienen sisäpiirin projektina. Hanke on salattu ja KY:n jäsenistöltä on evätty valitusoikeuden asianmukainen käyttö. Jopa lahjoituspäätösten jälkeen KY ja KY-säätiö eivät ole avoimesti kertoneet lahjoitetun omaisuuden määrästä ja sen suhteellisesta määrästä. Hanke on toteutettu välittämättä TKY:n asettamista edellytyksistä ylioppilaskuntien yhdistymiselle ja välittämättä AYY:n tulevasta asemasta. Tämän tapauksen lahjoitusten suuri arvo, joka muodosti merkittävän osuuden KY:n silloisesta varallisuudesta, on myös olosuhde, joka aiheuttaa lahjoitusten kunnianvastaisuuden ja arvottomuuden.

Vaikka ylioppilaskunta onkin tietyissä rajoissa vapaa säätiöimään omaisuuttaan, tämän tapauksen olosuhteet johtavat kanteen tarkoittamien lahjoitusten moitittavuuteen.

KY:n ja KY-säätiön puolesta toimineet olivat tietoisia ylempänä mainituista olosuhteista ottaen huomioon asiaan liittyvän itsekontrahoinnin ja edustusvalan yhtymisen sekä lukuisten asiantuntijatahojen konsultoinnin hankkeen aikana. KY:n ja KY-säätiön puolesta toimineet olivat lukuisten asiantuntijatapaamisten myötä hyvin tietoisia hankkeeseen liittyvistä oikeudellisista ongelmista.

Toimijan subjektiivinen käsitys siitä, että toimintaa on pidettävä oikeustoimilain 33 §:n tarkoittamalla tavalla kunnianvastaisena ja arvottomana, johtaa siihen, että toimintaa tulee arvostella juuri tämänlaisena. Oikeustoimilain 33 §:n tarkoittamat edellytykset täyttyvät aina, kun toimija itse katsoo toimivansa kunnianvastaisesti ja arvottomasti. KY:n ja KY-säätiön moitittava menettely säätiöinti- ja lahjoitusjärjestelyn toteuttamisessa osoittaa, että he itse pitivät toimintaansa kunnianvastaisena ja arvottomana, ja kokivat sen salaamisen tarpeelliseksi. Tästäkin syystä lahjoituksia on pidettävä pätemättöminä oikeustoimilain 33 §:n perusteella.

AYY katsoo, että säätiöinti- ja lahjoitusjärjestely täyttää vallitsevan oikeustilan perusteella oikeustoimilain 33 §:n soveltamisen edellytykset, sillä:

- järjestelyn tarkoitukseen ja toteutustapaan liittyy lukuisia oikeudellisesti moitittavia seikkoja (järjestely on rinnastettavissa tilanteeseen, jossa toisen pätemättömyysperusteen täytyminen on ollut lähellä);
- järjestely on loukannut kolmannen oikeutta ja mitätöinyt lainsäätäjän tarkoituksen yhden ylioppilaskunnan perustamisesta (järjestely rikkoo yleisiä moraalikäsitteitä);
- AYY, jota järjestely erityisesti loukkasi, sai haltuunsa 1.1.2010 yliopistolain 8 §:n perustuvia odotuksia mittavasti pienemmän omaisuuden (vertaa muun muassa KKO 2011:68);
- järjestely on ollut hyvin poikkeava ylioppilaskunnalle (poikkeava, kyseenalainen menettely);

- lahjoitukset ovat hyvin poikkeuksellisia, koska lahjanantajalta puuttui aito lahjoitustahto; lahjanantaja oikeammin halusi välttää omaisuuden siirtymisen tietyille taholle tulevan lainsäädännön seurauksena (poikkeava, kyseenalainen menettely)
- lahjoitukset ovat arvoltaan ja suhteelliselta arvoltaan erittäin suuria (koh tuuton etu).

Oikeustoimilain 33 § edellyttää tapahtumien arvostelua kokonaisuutena. Käräjäoikeus on virheellisesti arvioinut tapahtunutta yksittäisten tapahtumien kautta. Oikeustoimilain 33 §:n näkökulmasta käräjäoikeus on myös virheellisesti kiinnittänyt huomiota varsinaisen luovutuskiellon puuttumiseen lainsäädännöstä ja KY:n säännöistä (tuomion sivu 29), millä ei ole merkitystä oikeustoimilain 33 §:n soveltamisen kannalta.

Näillä perusteilla lahjoitukset ovat pätemättömiä oikeustoimilain 33 §:n perusteella.

6.3 Lahjoitukset ovat hyvän tavan vastaisia

6.3.1 Oikeustila

Hyvän tavan vastaisuus on itsenäinen ja jopa korjaantumaton pätemättömyysperuste.²⁸ Hyvä tapa on harkittava käyttöympäristöön ja käyttäjään nähden.²⁹

Kyseessä on oikeusperiaate, jonka rikkomisen määrittäminen yleispätevästi ei ole mahdollista. Yleisellä tasolla voidaan todeta, että hyvän tavan vastaisuus liittyy vallitseviin arvo- ja moraalikäsitteisiin ja tilanteisiin, joissa sinänsä muodollisesti pätevä oikeustoimi tehdään kyseenalaisen päämäärän vuoksi.³⁰ Hyvän tavan vastaisuus voi seurata neljästä seikasta:

1. oikeustoimi tai sen ehto on sellaisenaan hyvän tavan vastainen,
2. oikeustoimi on aikaansaatu tavalla, jota voidaan pitää hyvän tavan vastaisena,
3. oikeustoimen tekemisen motiivi on hyvän tavan vastainen tai
4. oikeustoimen kohdetta on tarkoitus käyttää toimintaan, jota on pidettävä hyvän tavan vastaisena.³¹

Jokainen näistä seikoista voi yksinään saada aikaan oikeustoimen hyvän tavan vastaisuuden.

Oikeuskirjallisuudessa Tammi-Salminen on todennut, että hyvän tavan vastaisuus voi olla myös menettely, joka on tehty tietoisena kolmannen oikeudesta ja menettelyn tätä oikeutta vahingoittavasta luonteesta, vaikka menettelyn yksinomaisten tarkoituksena ei olisikaan ollut tuottaa vahinkoa kolmannelle.³²

²⁸ AYY:n liite (O): Hemmo, Mika: Sopimusoikeus I (Talentum 2007), s. 311.

²⁹ AYY:n liite (Q): Ämmälä, Tuula: Oikeustoimen hyvän tavan vastaisuudesta (Saarnilehto, Ari: Hyvän tavan vastaisuudesta, Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, Kirjapaino Grafia Oy 1993), s. 43.

³⁰ Ks. AYY:n liite (Q): Ämmälä, Tuula: Oikeustoimen hyvän tavan vastaisuudesta (Saarnilehto, Ari: Hyvän tavan vastaisuudesta, Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, Kirjapaino Grafia Oy 1993), s. 7-8.

³¹ Ks. AYY:n liite (Q): Ämmälä, Tuula: Oikeustoimen hyvän tavan vastaisuudesta (Saarnilehto, Ari: Hyvän tavan vastaisuudesta (Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, Kirjapaino Grafia Oy 1993), s. 15.

³² AYY:n liite (R): Tammi-Salminen, Eva: Sopimus, kompetenssi ja kolmas – Varallisuus oikeudellinen tutkimus negative pledge -lausekkeiden sivullisittovuudesta (Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja, A-sarja, 2001), s. 259.

Samoin Ylöstalo on katsonut kirjoittaessaan kollusiivisesta menettelystä, jossa sopimusosapuolen oikeutta loukataan disponoinneilla kolmannen kanssa, että tietoisuus vahingon aiheuttamisesta ja siihen liittyvä tarkoitus tuottaa vahinkoa velalliselle ei tarvitse olla oikeustoimen ainoa motiivi, vaan että tavallista on, että tavoiteltu päämäärä ei sinänsä ole suoraan velallisen vahingoittaminen. Ylöstalo katsoo riittäväksi, että esimerkiksi vekselinhaltija on muiden tavoitteidensa lisäksi havainnut samalla vahingoittavansa velallista.³³

Lopuksi voidaan vielä todeta, että hyvän tavan vastaisuutta arvioidaan objektiivisesta näkökulmasta eikä sen täytyminen edes edellytä tekijän tietoisuutta oikeustoimen hyvän tavan vastaisuudesta.³⁴

6.3.2 Seikat, jotka tekevät lahjoituksista hyvän tavan vastaisia

AYY viittaa kaikkiin ylempänä jaksossa 6.2.2 selostettuihin seikkoihin, jotka koskevat KY:n ja KY-säätiön moitittavaa tarkoitusta (sivut 16–17) ja moitittavaa menettelyä (pyrkimys estää KY:n oman jäsenistön valitusoikeuden käyttö (sivut 18–19), perusteeton salaaminen (sivut 19–21), itsekontrahointi ja edustusvallan yhtyminen (sivut 21–22), KY:n ja KY-säätiön tietoisuus hankkeen moitittavuudesta (sivut 22–23), piittaamattomuus TKY:n asemasta ja TKY:n asettamista edellytyksistä (sivu 23), tietoisuus AYY:n toimintaedellytysten heikentymisestä (sivut 23–24) ja lahjoitetun omaisuuden suuri määrä ja arvo, myös suuri suhteellinen määrä ja arvo (sivut 24–26)).

AYY perustaa säätiöinti- ja lahjoitusjärjestelyn hyvän tavan vastaisuuden kaikilta osin samoihin seikkoihin.

Todettakoon vielä erityisesti lainsäätäjän tahdon tarkoituksen kiertämiseen liittyen, että hallitusneuvos Nurmen esittelemä hallituksen esitys 7/2009 vp yliopistolaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi on annettu eduskunnalle 20.2.2009. Hallituksen esityksen yksityiskohtaisiin perusteluihin kuuluu yliopistolain voimaantulon osalta seuraava kohta:

”8 §. Ylioppilaskunnat. Pykälän mukaan yhdistyvissä yliopistoissa myös ylioppilaskunnat yhdistyvät yhdeksi uudeksi ylioppilaskunnaksi. Opiskelijoiden toiminta ja edunvalvonta yliopistoissa ja osana yliopistoyhteisöä on tarkoituksenmukaisinta edelleen toteuttaa yhden ylioppilaskunnan kautta. Ylioppilaskunnat yhdistyvät Joensuun ja Kuopion yliopistoissa niiden yhdistyessä Itä-Suomen yliopistoksi, Turun yliopistossa ja Turun kauppakorkeakoulussa niiden yhdistyessä Turun yliopistoksi sekä Helsingin kauppakorkeakoulussa, Taideteollisen korkeakoulussa ja Teknillisen korkeakoulussa niiden yhdistyessä Aalto-yliopistoksi. Yhdistyvät ylioppilaskunnat sopivat itsehallintonsa mukaisesti järjestäytymisestään uudeksi ylioppilaskunnaksi lain yhdistymistä koskevien säännösten rajoissa. Yhdistyvien ylioppilaskuntien velka-, palvelu-, hankinta ja muut sitoumukset siirtyvät uudelle ylioppilaskunnalle. Edellä mainitun johdosta myös yhdistyvien ylioppilaskuntien varallisuus kokonaisuudessaan siirtyy uudelle ylioppilaskunnalle, jotta sitoumusten lisäksi voidaan turvata ylioppilaskuntien laissa säädettyjen julkisten tehtävien pitkäjänteinen toteuttaminen myös tulevien opiskelijajäsenten osalta. Lakisäateisten tehtävien lisäksi ylioppilaskunnat ovat harjoittaneet myös muuta toimintaa. Viranomaisten myöntämät toimi-, järjestämis- ja muut luvat siir-

³³ AYY:n liite (S): Ylöstalo, Matti: Tutkimuksia vekselioikeuden alalta (Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja, B-sarja, 1956), s. 154–155.

³⁴ AYY:n liite (O): Hemmo, Mika: Sopimusoikeus I (Talentum 2007), s. 447.

tyvät yhdistyville ylioppilaskunnilta uudelle ylioppilaskunnalle.” (Korostus lisätty.)

Luonnos hallituksen esityksestä 7/2009 vp on julkaistu ja lähetetty lausuntokierrokselle 14.8.2008. Ylempänä hallituksen esityksestä korostettu kohta on säilynyt muuttumattomana luonnosversioon nähden.³⁵

6.3.3 Yhteenveto

Hyvän tavan vastaisuus soveltuu käsillä olevaan tapaukseen, jossa toiminta rikkoo vallitsevia arvo- ja moraalikäsityksiä tai oikeustoimi on tehty kyseenalaisen päämäärän vuoksi, vaikka nimenomaista lainsäädännöstä löytyvää kieltoa ei olisikaan rikottu.

Tapauksessa on kysymys lainsäädännöllä toteutetusta ylioppilaskuntien (julkisoikeudellisten oikeushenkilöiden) ”pakkoyhdistämisestä”, joka on tapahtunut vastoin yhden järjestelyn kohteena olleen tahtoa, ja tähän liittyvästä varallisuksien sulautumisesta. Vastaavia järjestelyjä ei ole aikaisemmin arvioitu niiden vaikutusten kiertämiseksi tehtyjen oikeustointen osalta eikä tällaisia pakkoyhdistämisistä voida ylipäänsä ajatella tehtäväksi kuin julkisoikeudellisten oikeushenkilöiden kohdalla.

Tässä tapauksessa hyvän tavan vastaisuus liittyy erityisesti lainsäätäjän tarkoituksen kunnioittamiseen. Toiminnan, joka pyrkii lainsäätäjän tarkoituksen mitätöimiseen, on katsottava rikkovan yleisiä arvo- ja moraalikäsityksiä. Ylioppilastolain voimaanpanolain esitöiden merkitykseen liittyen todettakoon vielä seuraava:

”Vahvasta lainsäätäjän kunnioittamisasenteesta seuraa, että lainsoveltajan näkökulmasta lakeihin ja niiden esitöihin ei ole kirjattu mitään turhaan tai sattumalta.”³⁶

Mielekäs tulkinta lainsäätäjän sanavalinnalle ”varallisuus kokonaisuudessaan” hallituksen esityksessä 7/2009 vp ei ole ylioppilaskuntien varallisuus ylioppilaskuntien yhdistymispäivänä merkittävien omaisuusjärjestelyiden jälkeen erityisesti, kun nämä järjestelyt tähtäsivät lain tarkoituksen mitätöimiseen.

Tämän lisäksi KY:n ja KY:säätiön tarkoitus oli muiltakin osin moitittava, sillä se tähtäsi kolmannen osapuolen, jonka syntymiseen kyseessä oleva lainsäädäntö tähtäsi, toimintaedellytysten heikentämiseen. KY ja KY-säätiö loivat järjestelmän, jossa niiden intressipiirin opiskelijat saivat mahdollisuuden saada etuja sekä AYY:stä että KY-yhdistyksestä, kun taas AYY ei järjestelyn kautta vapautunut mistään tehtävästään.

Tämän lisäksi on merkittävää, että säätiöinti- ja lahjoitusjärjestelyn toteuttamiseen liittyy lukuisia hyvän tavan vastaisia menettelytapoja. Menettelyyn on liittynyt merkittävä määrä perusteetonta salaamista, harhaanjohtavien tietojen antamista ja pyrkimys estää KY:n jäsenten valitusoikeuden käyttö, jossa onnistuttiinkin hyvin pitkälle. Merkitystä on myös annettava sille, että poikkeuksellinen ja mittava hanke päätettiin toteuttaa pienen sisäpiirin kesken, vaikka hankkeen erityinen luonne olisi enemmänkin perustellut erityistä avoimuutta ja selkeää päätöspohjaa.

Voidaan todeta, että säätiöinti- ja lahjoitusjärjestely täyttää kaksi kriteeriä, joista kumpikin yksin aiheuttaisi sen hyvän tavan vastaisuuden oikeuskirjallisuus-

³⁵ AYY:n liite (H): Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi yliopistolainsäädännöksi, luonnos 14.8.2008, s. 76.

³⁶ AYY:n liite (T): Määttä, Tapio: Lainsäätäjän kunnioittamisasenne, tavoitteellinen laintulkinta ja lakien tavoitesäännöksen vallitsevassa tuomariniideologiassa (artikkeli), Edilex 2012, s. 223–224.

den perusteella: järjestely on aikaansaatu tavalla, jota voidaan pitää hyvän tavan vastaisena ja sen tekemisen motiivi on hyvän tavan vastainen.

Hyvän tavan vastaisuus edellyttää tapahtumien arvostelua kokonaisuutena. Käräjäoikeus on virheellisesti arvioinut tapahtunutta yksittäisten tapahtumien kautta. Käräjäoikeus on myös virheellisesti kiinnittänyt huomiota varsinaisen luovutuskiellon puuttumiseen lainsäädännöstä ja KY:n säännöistä (tuomion sivu 29), millä ei ole merkitystä oikeustoimen hyvän tavan vastaisuuden kannalta.

Asiassa on selvää, että KY:n ja KY-säätiön puolesta toimineet tiesivät säätiöinti- ja lahjoitushankkeen negatiivisista vaikutuksista AYY:n tulevaan toimintaan.

Näillä perusteilla hanketta on pidettävä hyvän tavan vastaisena.

6.4 Lahjoitukset ovat shikaaninomaisia

6.4.1 Oikeustila

Shikaanilla tarkoitetaan oikeustoimea, joka on tehty toisen vahingoittamiseen ilman, että oikeuden käyttämiseen on mitään omaa intressiä.³⁷

Tällaisille oikeustoimille ei tule antaa oikeussuojaa vallitsevan kannan mukaan.³⁸

6.4.2 Seikat, jotka tekevät lahjoituksista shikaaninomaisia

AYY viittaa ylempänä jaksossa 6.2.2 selostettuihin seikkoihin, jotka koskevat KY:n ja KY-säätiön moitittavaa tarkoitusta (sivut 16–17) sekä KY:n ja KY-säätiön moitittavaa menettelyä niiltä osilta, jotka koskevat itsekontrahoitua ja edustusvallan yhtymistä (sivut 21–22), KY:n ja KY-säätiön tietoisuutta hankkeen moitittavuudesta (sivut 22–23) ja tietoisuutta AYY:n toimintaedellytysten heikentymisestä (sivut 23–24).

AYY perustaa säätiöinti- ja lahjoitusjärjestelyn shikaaninomaisuuden näiltä osin samoihin seikkoihin.

6.4.3 Yhteenveto

Shikaanikielto pyrkii estämään oikeustoimet, jotka vahingoittavat kolmatta osapuolta ja joiden tekemiseen toimijalla ei ole aitoa, hyväksyttävää intressiä.

Tapauksessa on kysymys lainsäädännöllä toteutetusta ylioppilaskuntien (julkisoikeudellisten oikeushenkilöiden) ”pakkoyhdistämisestä”, joka on tapahtunut vastoin yhden järjestelyn kohteena olleen tahtoa, ja tähän liittyvästä varallisuksien sulautumisesta. Vastaavia järjestelyjä ei ole aikaisemmin arvioitu niiden vaikutusten kiertämiseksi tehtyjen oikeustointen osalta eikä tällaisia pakkoyhdistämisä voida ylipäänsä ajatella tehtäväksi kuin julkisoikeudellisten oikeushenkilöiden kohdalla.

Käräjäoikeus on AYY:n tavoin katsonut, että lahjakirjat on tehty ehdollisina KY:n lakkaamiselle (tuomion sivu 28):

”Lahjakirjoissa olevan ehdon mukaan kanteessa tarkoitetut lahjoitukset olisivat purkautuneet siinä tapauksessa, että KY

³⁷ Muun muassa AYY:n liite (O): Hemmo, Mika: Sopimusoikeus I (Talentum 2007), s. 56.

³⁸ AYY:n liite (R): Tammi-Salminen, Eva: Sopimus, kompetenssi ja kolmas (Suomalainen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja, A-sarja N:o 227, 2001), s. 251-252.

ei olisi lakannut olemasta itsenäinen kauppatieteiden opiskelijoiden ylioppilaskunta (K1 ja V3). [---]”

Lahjakirjojen ehdosta seuraa, että KY:ltä puuttui aito lahjoitustahto. Lahjoitusten todellinen tarkoitus ei ollut antaa kyseisiä omaisuuseriä KY-säätiölle vaan kiertää tulevan lainsäädännön seuraamukset eli estää kyseisen omaisuuden siirtyminen lainsäädännön perusteella AYY:lle 1.1.2010, mikä aikaansaa lahjoitusoikeustoimen shikaaninomaisuuden.

KY:n ja KY-säätiön puolesta toimineet tiesivät hyvin, että säätiöinti- ja lahjoitusjärjestely tulisi vahingoittamaan AYY:n toimintaedellytyksiä. Lisäksi he olivat lukuisten asiantuntijatapamisten myötä hyvin tietoisia hankkeeseen liittyvistä oikeudellisista ongelmista. Samat toimijat sekä lahjanantajan että lahjan-saajan puolella toteuttivat järjestelyn kolmannen, AYY:n, vahingoksi.

Näillä perusteilla AYY katsoo, että säätiöinti- ja lahjoitusjärjestely rikkoo myös shikaanikieltoa.

6.5 Lahjoitukset rikkovat oikeuden väärinkäytön kieltoa

6.5.1 Oikeustila

Oikeuden käyttäminen voi loukata kolmatta osapuolta, mikä on oikeusjärjestyksessämme kiellettyä. Tämä kanta on hyvin vakiintunut siviilioikeudessa.³⁹ Oikeuden väärinkäytön kielto on yleinen oikeudellinen periaate, joka esimerkiksi suhteessa omistusoikeuteen tarkoittaa sellaista sinänsä sallitun määräysvallan käyttämistä, jota ei kuitenkaan voida hyväksyä kyseessä olevassa käytömpäristössä, koska se loukkaa toisen oikeutta.⁴⁰

Toimivan vaihdannan edellytys on, että siihen osallistuvat voivat riittävässä määrin luottaa toisiinsa, mihin liittyy vaatimus vastapuolen ja muiden vaihdantaan osallistuvien subjektien intressien riittävä huomioiminen. Oikeuden väärinkäytön kielto liittyy toimijan kompetenssin suhtauttamisesta toisten asiallisiin intresseihin.⁴¹

Oikeuden väärinkäytöllä tarkoitetaan siis muodollisesti sallittua menettelyä, jota ei voida hyväksyä yksittäistapauksessa, koska toiminnassa ei ole otettu riittävästi huomioon toisten oikeuksia tai yhteiskunnan perusarvoja. Siihen liittyy siis aina niin kutsuttu vahinkotunnusmerkki. Tietyissä tapauksissa toimeen voi liittyä myös tarkoituksenvastaisuuden tunnusmerkki, jolloin toimi on tosiasiallisesti oman tarkoituksensa vastainen (kiellettyä, jos samalla rikotaan toisen oikeutta).⁴²

6.5.2 Seikat, joiden takia lahjoitukset rikkovat oikeuden väärinkäytön kieltoa

AYY viittaa ylempänä jaksossa 6.2.2 selostettuihin seikkoihin, jotka koskevat KY:n ja KY-säätiön moitittavaa tarkoitusta (sivut 16–17) sekä KY:n ja KY-säätiön moitittavaa menettelyä niiltä osilta, jotka koskevat pyrkimystä estää KY:n oman jäsenistön valitusoikeuden käyttö (sivut 18–19), itsekontrahointia ja edustusvallan yhtymistä (sivut 21–22), KY:n ja KY-säätiön tietoisuutta hankkeen moitittavuudesta (sivut 22–23), piittaamattomuutta TKY:n asemasta ja

³⁹ AYY:n liite (U): Kivimäki, T.M. – Ylöstalo, Matti: Suomen siviilioikeuden oppikirja, yleinen osa (kolmas, uudistettu painos, WSOY 1973), s. 427; AYY:n liite (V): Linna, Tuula: Oikeuden väärinkäytön kielto ja sen sovelluksia, Lakimies 4/2004 (s. 622–638), s.622.

⁴⁰ AYY:n liite (V): Linna, Tuula: Oikeuden väärinkäytön kielto ja sen sovelluksia, Lakimies 4/2004 (s. 622–638), s.631.

⁴¹ AYY:n liite (R): Tammi-Salminen, Eva: Sopimus, kompetenssi ja kolmas (Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja, A-sarja N:o 227, 2001), s. 247–248.

⁴² AYY:n liite (V): Linna, Tuula: Oikeuden väärinkäytön kielto ja sen sovelluksia, Lakimies 4/2004 (s. 622–638), s.631–632.

TKY:n asettamista edellytyksistä (sivu 23), tietoisuutta AYY:n toimintaedellytysten heikentymisestä (sivut 23–24) sekä lahjoitetun omaisuuden suurta määrää ja arvoa, myös suurta suhteellista määrää ja arvoa (sivut 24–26).

AYY perustaa väitteen, että säätiöinti- ja lahjoitusjärjestely rikkoo oikeuden väärinkäytön kieltoa, näiltä osin samoihin seikkoihin.

6.5.3 Yhteenveto

Oikeuden väärinkäytön kieltä kolmannen osapuolen loukkaamisen siinä muodollisesti pätevällä oikeustoimella, vaikka nimenomaista lainsäädännön kieltoa ei olisikaan rikottu. KY:n ja KY-säätiön toiminta on loukannut kolmannen oikeutta samalla kun se on seurannut tahdosta kiertää tulevan lainsäädännön seuraukset ja johtanut siihen, että lainsäätäjän tarkoitus yhdestä ylioppilaskunnasta ei ole toteutunut. Näistä syistä oikeuden väärinkäytön kieltä viimeistään kieltää säätiöinti- ja lahjoitusjärjestelyn.

Tapauksessa on kysymys lainsäädännöllä toteutetusta ylioppilaskuntien (julkisoikeudellisten oikeushenkilöiden) ”pakkoyhdistämisestä”, joka on tapahtunut vastoin yhden järjestelyn kohteena olleen tahtoa, ja tähän liittyvästä varallisuuksien sulautumisesta. Vastaavia järjestelyjä ei ole aikaisemmin arvioitu niiden vaikutusten kiertämiseksi tehtyjen oikeustointen osalta eikä tällaisia pakkoyhdistämisä voida ylipäänsä ajatella tehtäväksi kuin julkisoikeudellisten oikeushenkilöiden kohdalla.

Tässä tapauksessa KY:n ja KY-säätiön toiminta johtui ainoastaan yliopistolain voimaanpanolain 8 §:stä. KY:n ja KY-säätiön tarkoitus oli siirtää lahjoitetut varallisuuserät pois julkisoikeudellisen ylioppilaskunnan ulottuvilta, mikä tarkoittaa, että järjestelyn tavoite oli päinvastainen lainsäätäjän tavoitteeseen verrattuna. Samat toimijat KY:n ja KY-säätiön puolella sopivat keskenään järjestelystä AYY:n vahingoksi. KY:n ja KY-säätiön puolesta toimineet tiesivät hyvin, että säätiöinti- ja lahjoitusjärjestely tulisi vahingoittamaan AYY:n toimintaedellytyksiä.

Toimenpiteisiin on ryhdytty sen jälkeen, kun KY:n pyrkimykset vaikuttaa tulevan lainsäädännön sisältöön ovat epäonnistuneet tai kun KY:n kannalta epätoivotun lainsäädäntötuloksen mahdollisuus on vähintäänkin ollut merkittävä. Kysymys on siitä, että KY on sallitun vaikutusmahdollisuuden epäonnistumisen seurauksena ryhtynyt suunnitelmallisiin ja laaja-alaisiin toimenpiteisiin lainsäädännön keskeisen vaikutuksen torjumiseksi ja erittäin merkittävän omaisuuserän siirtämiseen KY:n lähipiirille ja AYY:n ulottumattomiin.

Oikeuden väärinkäytön kieltä soveltuu tapaukseen, sillä KY ja KY-säätiö eivät ole ottaneet riittävästi huomioon AYY:n ja TKY:n oikeuksia, eivätkä myöskään toimintansa seuraamuksia AYY:lle. Merkittävää on lisäksi, että säätiöinti- ja lahjoitusjärjestelyn toteuttamiseen liittyy lukuisia hyvän tavan vastaisia menettelytapoja:

- merkittävä määrä perusteetonta salaamista,
- harhaanjohtavien tietojen antamista,
- pyrkimys estää KY:n jäsenten valitusoikeuden käyttö, ja
- poikkeuksellinen ja mittava hanke päätettiin toteuttaa pienen sisäpiirin kesken, vaikka hankkeen erityinen luonne olisi enemmänkin perustellut erityistä avoimuutta ja selkeää päätöspohjaa.

Lahjoitetun omaisuuden suuri arvo ja suuri suhteellinen arvo tekee selväksi, että säätiöinti- ja lahjoitusjärjestelyssä ei ole suhteutettu oikein AYY:n intressejä KY:n ja KY-säätiön intresseihin. Järjestely on loukannut AYY:n perusteltuja odotuksia yliopistolain ja yliopistolain voimaanpanolain nojalla.

Voidaan myös katsoa, että tehdyt lahjoitukset ovat varsinaisen tarkoituksensa vastaisia, koska KY:ltä puuttui aito lahjoitustahto. KY:n tahto ei ollut niinkään lahjoittaa kyseiset omaisuuserät KY-säätiölle, vaan välttää niiden siirtyminen AYY:lle lainsäädännön perusteella. Tämäkin tukee oikeuden väärinkäytön kielon soveltamista asiaan, sillä oman tarkoituksensa vastaiset oikeustoimet ovat kiellettyjä, jos ne rikkovat toisen oikeutta.

Näillä perusteilla on katsottava, että lahjoitukset rikkovat myös oikeuden väärinkäytön kieltoa.

6.6 Vaihtoehtoisesti lahjoitukset tulee jättää huomiotta tai niitä tulee sovittaa oikeustoimilain 36 §:n alla

6.6.1 Oikeustila

AYY vaatii vaihtoehtoisesti, että lahjoitukset katsotaan kohtuuttomiksi oikeustoimilain 36 §:n perusteella ja ne jätetään huomiotta tai toissijaisesti että niitä kohtuullistetaan saman lainkohdan perusteella.

Hallituksen esityksessä 247/1981 vp oikeustoimen kohtuullistamista koskevaksi lainsäädännöksi todetaan oikeustoimilain 33 §:n ja ehdotetun oikeustoimilain 36 §:n välisestä suhteesta seuraavasti:

"[---] Pätemättömyyden edellytyksenä 33 §:ssa ovat nimenomaan ne syntymisolosuhteet, joihin vetoaminen on kunnian vastaista ja arvotonta. Näin voi asia olla, vaikka sopimus sinänsä ei olekaan kohtuuton.

Ehdotettu sovittelusäännös toisaalta täydentää oikeustoimilain 33 §:ää, jonka mukaan ainoana seuraamuksena tulee kysymykseen koko oikeustoimen pätemättömyys. Kun seuraamuksena on sovittelu eikä sopimuksen toteaminen kokonaan tehottomaksi, voidaan säännöstä soveltaa vähemmän moitittavissakin tapauksissa. Sovittelu saattaa olla aiheellista esimerkiksi silloin, kun toinen osapuoli on toiminut valtuutetun välityksellä ja sopimus on tehty ankarin ehdoin sen vuoksi, että valtuutetulla on ollut erittäin tiukat ohjeet. Sovittelu on ehdotetun säännöksen mukaan mahdollista myös silloin kun kohtuuton ehto on tullut sopimukseen olosuhteissa, joita on pidettävä kunnian vastaisina ja arvottomina, jos sovitteluun oikeutettu sitä vaatii.⁴³ [sic] (Korostus lisätty.)

Wilhelmsson on kirjoittanut kohtuullisuuden arvioinnista seuraavasti:

"[---] Sopimusoikeudellisen lainsäädännön pakottavilla säännöksillä voi silti olla merkitystä silloinkin, kun on sovellettava sovittelusäännöksiä. Pakottavia säännöksiä voidaan pitää periaatteellisina punnintoina siitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä sopimussuhteessa, ja ne voidaan tästä syystä ottaa kohtuullisuusarvioinnin lähtökohtana huomioon varsinaisen soveltamisalansa ulkopuolella. Jos esimerkiksi pakottava säännös on yritetty kiertää sopimusehdolla, joka ei muodollisesti ole tuon säännöksen kanssa ristiriidassa, puhuvat luonnollisesti erittäin painavat syyt sovittelun puolesta. Muissakin tapauksissa voidaan pakottavan lainsäädännön taustalla olevat punninnat ottaa huomioon lähialoilla. Jos esimerkiksi jokin tietty sopimustyyppi on säännelty pa-

⁴³ AYY:n liite (W): Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeustoimen kohtuullistamista koskevaksi lainsäädännöksi 247/1981 vp, s. 11.

kottavalla lainsäädännöllä, on lähellä ajatus ottaa tämän lainsäädännön sisältö huomioon otettaessa kantaa lähialueen sääntelemättömän sopimuksen sovittelukysymykseen.”⁴⁴ (Korostus lisätty.)

Oikeustoimilain 36 §:n soveltamista harkittaessa tulee ottaa huomioon:

- oikeustoimen koko sisältö;
- osapuolten asema (tässä tapauksessa myös AYY:n asema);
- oikeustointa tehtäessä vallinneet olosuhteet;
- myöhemmät olosuhteet.

Kaisto ja Lohi ovat katsoneet oikeuskirjallisuudessa, että oikeustoimilain 36 §:n soveltamista harkittaessa relevantteja tekijöitä ovat muun muassa sopimuksen epätasapainoisuus, sopimuksen epäasianmukaiset syntyolosuhteet, toisen osapuolen tosiasiallisen päättämism vapauden puuttuminen tai yllättävät, myöhemmin tapahtuneet olosuhteiden muutokset. Kaisto ja Lohi toteavat myös, että pelkkä sopimuksen epätasapaino sinänsä ei johda sovitteluun, vaan edellytyksenä on oikeudellisesti relevantin häiriön olemassaolo.⁴⁵

Sovittelun edellytykset ovat erityisen selvästi käsillä silloin, kun oikeustoimella on tietoisesti vahingoitettu kolmatta henkilöä lainvastaisella tavalla ja sellaisissa olosuhteissa, että kolmas ei ole voinut vaikuttaa asiaan. Tässä tapauksessa juuri näin on tapahtunut.

6.6.2 Seikat, joiden vuoksi lahjoitukset tulee jättää huomiotta tai niitä tulee sovittaa oikeustoimilain 36 §:n alla

AYY viittaa kaikkiin ylempänä jaksossa 6.2.2 selostettuihin seikkoihin, jotka koskevat KY:n ja KY-säätiön moitittavaa tarkoitusta (sivut 16–17) sekä KY:n ja KY-säätiön moitittavaa menettelyä niiltä osilta, jotka koskevat pyrkimystä estää KY:n oman jäsenistön valitusoikeuden käyttö (sivut 18–19), perusteetonta salaamista (sivut 19–21), itsekontrahointia ja edustusvallan yhtymistä (sivut 21–22), KY:n ja KY-säätiön tietoisuutta hankkeen moitittavuudesta (sivut 22–23), piittaamattomuutta TKY:n asemasta ja TKY:n asettamista edellytyksistä (sivu 23), tietoisuutta AYY:n toimintaedellytysten heikentymisestä (sivut 23–24) sekä lahjoitetun omaisuuden suurta määrää ja arvoa, myös suurta suhteellista määrää ja arvoa (sivut 24–26).

AYY perustaa väitteen säätiöinti- ja lahjoitusjärjestelyn kohtuuttomuudesta tai sen johtamisesta AYY:n kannalta kohtuuttomaan tilanteeseen näiltä osin samoihin seikkoihin.

6.6.3 Yhteenveto

Oikeustoimilain 36 § tulee kysymykseen muodollisesti pätevien oikeustoimien kohdalla, joihin liittyy kohtuuton ehto tai ehto, jonka soveltaminen johtaisi kohtuuttomaan tilanteeseen. Lainkohdan soveltamisen lähtökohta siis on, että oikeustoimi on pätevä, mutta sitä tai sen seurausta ei kuitenkaan voida sellaisenaan hyväksyä.

Tapauksessa on kysymys lainsäädännöllä toteutetusta ylioppilaskuntien (julkisoikeudellisten oikeushenkilöiden) ”pakkoyhdistämisestä”, joka on tapahtunut vastoin yhden järjestelyn kohteena olleen tahtoa, ja tähän liittyvästä varallisuuksien sulautumisesta. Vastaavia järjestelyjä ei ole aikaisemmin arvioitu nii-

⁴⁴ AYY:n liite (X): Wilhelmsson, Thomas: Vakiosopimus ja kohtuuttomat sopimusehdot (Talentum 2008), s. 151–152.

⁴⁵ AYY:n liite (Y): Kaisto, Janne – Lohi, Tapani: Johdatus varallisuus-oikeuteen (Talentum 2013), s. 146–149.

den vaikutusten kiertämiseksi tehtyjen oikeustoimien osalta eikä tällaisia pakoyhdistämissä voida ylipäänsä ajatella tehtäväksi kuin julkisoikeudellisten oikeushenkilöiden kohdalla.

Tämän tapauksen kannalta merkityksellistä on, että oikeustoimilain esitöiden mukaan oikeustoimeen liittyvät olosuhteet, joita on pidettävä kunnianvastaisina ja arvottomina, voivat myös aiheuttaa oikeustoimen kohtuuttomuuden ja sitä myötä tarpeen sen sovitteluun. Oikeustoimilain 33 § on osa pakottavaa lainsäädäntöä, joka voidaan ottaa huomioon punnitessa, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä sopimussuhteessa.

Oikeustoimilain 36 §:n soveltamiseen johtavat tosiseikat tässä tapauksessa ovat pitkälti samat kuin oikeustoimen pätemättömyyteen johtavien perusteiden alla:

- KY:n ja KY-säätiön toiminta johtui ainoastaan tahdosta kiertää voimaantulevan lainsäädännön seuraukset;
- samat toimijat KY:n ja KY-säätiön puolella sopivat keskenään järjestelystä AYY:n vahingoksi, tietäen TKY:n vastustuksesta ja siitä, että TKY:n koko omaisuus tulisi siirtymään AYY:lle, samoin hyvin tietäen hankkeen seuraamukset AYY:lle;
- KY:n ja KY-säätiön puolesta toimineet ovat pyrkineet estämään KY:n jäsenten valitusoikeuden käytön;
- perusteettoman salaamisen lisäksi harhaanjohtavien tietojen antaminen eri vaiheissa hanketta ja lahjoituspäätöstenkin jälkeen harhaanjohtavan tiedon antaminen AYY:lle;
- KY:n ja KY-säätiön puolesta toimineet olivat hyvin tietoisia hankkeeseen liittyneistä oikeudellisista ongelmista;
- AYY:ltä jäi saamatta noin 41,63 miljoonan euron varallisuus, mikä vaikuttaa AYY:n nykyiseen toimintaan negatiivisesti, ja joka koitui järjestelyn toteuttaneen KY:n lähipiiriin hyväksi;
- poikkeuksellinen ja mittava hanke päätettiin toteuttaa pienen sisäpiirin kesken, vaikka hankkeen erityinen luonne olisi enemmänkin perustellut erityistä avoimuutta ja selkeää päätöspohjaa.

Myös oikeustoimilain 36 §:n soveltaminen edellyttää kokonaisarviota. Kun tässä tapauksessa otetaan huomioon tapahtunut kokonaisuudessaan ja siihen johtaneet motiivit, osapuolten asema (tässä tapauksessa myös AYY:n asema) lahjoituspäätösten tekohetkellä, lahjoituspäätösten tekohetkellä vallinneet olosuhteet – erityisesti KY:n ja KY-säätiön puolesta toimineiden tietoisuus tulevan lainsäädännön sisällöstä – ja lahjoituspäätösten vaikutus AYY:hyn sekä niiden vaikutus AYY:n muihin kuin kauppätieteiden opiskelijoihin verrattuna kauppätieteiden opiskelijoiden nykyiseen asemaan, kokonaisarvio johtaa tarpeeseen jättää lahjoitukset joko kokonaan huomiotta kohtuuttomuuden vuoksi tai vähintäänkin tarpeeseen sovitella niitä kohtuuttomuudesta johtuen. Tässä tapauksessa oikeustoimi on niin epätasapainoinen, syntynyt epäasianmukaisissa olosuhteissa ja syntynyt siten, että AYY:llä ei ole ollut mahdollisuutta vaikuttaa asemaansa, että sen seurauksia ei voida hyväksyä.

AYY edelleen katsoo, että lahjoituksista voidaan katsoa kohtuulliseksi enintään 10 prosenttia lahjoitetun omaisuuden nettoarvosta vastaava osuus (noin 4,2 miljoonaa euroa).

Lahjoitetun omaisuuden arvo per 30.10.2008 ja palautettavan omaisuuden arvo per 31.12.2009

KY:n omaisuuden nettoarvo ennen lahjoituksia oli n. 73 miljoonaa euroa. KY lahjoitti KY-säätiölle noin 42,75 miljoonaa eli 55 prosenttia tästä varallisuudestaan, minkä Joakim Rehn vahvisti käräjäoikeudessa.⁴⁶

Lahjoitetun omaisuuden arvo per 30.10.2008 koostuu seuraavista eristä:

- Kauppakorkeakoulun Ylioppilaskunnan Asunto Oy:n ja Kiinteistö Oy Arkadiankatu 28:n koko osakekannat, arvo n. 24,5 miljoonaa euroa
- Rahasto-osuuksia, arvo n. 23,9 miljoonaa euroa (riidatonta)
- Lainasaamisia, arvo n. -6,2 miljoonaa euroa
- Irtainta omaisuutta, arvo n. 0,55 miljoonaa euroa

KY:lle jäi siis velatonta omaisuutta n. MEUR 30,25. AYY on lisäksi kiinnittänyt huomiota siihen, että AYY:lle siirtyneestä omaisuudesta vain n. 4,5 miljoonaa euroa koostui rahasto-osuuksista ja loput n. 25,75 miljoonaa euroa koostuivat asuntolakiinteistöistä, joiden käyttöä, luovutusta ja tuottoa rajoittaa korkotukilaki.

Asuntolakiinteistöt ovat lähtökohtaisesti sidottua omaisuutta, jota ei voida likvidoida ylioppilaskunnan toiminnan rahoittamiseen, koska niiden ensisijainen käyttö on opiskelija-asuntotoiminta. Tästä syystä 25,75 miljoonan euron asuntolakiinteistöillä on merkitystä AYY:n toiminnan rahoittamisen kannalta vain niiden tuottojen osalta. Kuten muun muassa Jerkku on käräjäoikeudessa kertonut, asuntolakiinteistöjä rasitti ARA-rahoitukseen ja korkotukilainoihin liittyvät säännökset niiden siirtyessä AYY:lle. Asuntoloiden vuosituotto AYY:lle on ollut n. 150.000 euroa, joka on käytetty asuntoloiden kunnossapitoon.⁴⁷ Voidaan siis todeta, että AYY:n toiminnan rahoittamisen kannalta asuntoloilla tai niiden tuotolla ei ole merkitystä.

AYY pitää selvänä, että mikäli lahjoitukset julistetaan pätemättömiksi, lahjoitettu omaisuus, sen sijaan tullut omaisuus ja sen tuotto on palautettava AYY:lle, ja vaatii vastaavasti lahjoitetun omaisuuden palauttamista. Oikeuskirjallisuudessa on muun muassa todettu seuraavasti:

”Pätemättömyydestä seuraa, ettei sopimuksen mukaisten suoritusvelvollisuuksien täyttämiseen voida velvoittaa. Jos suoritukset on jo kokonaan tai osittain ehditty tehdä, sopimuksen toteaminen pätemättömäksi saa aikaan palautusvelvollisuuden. Pätemättömyyden oikeusvaikutukset muistuttavat tältä osin sopimuksen purkamista.”⁴⁸

Jos KY-säätiö ei pysty palauttamaan lahjoitettua omaisuutta sen alkuperäisessä muodossa AYY:lle, AYY vaatii omaisuuden arvon korvaamista. Tässä tapauksessa lahjoitetun omaisuuden arvo on laskettava KY-säätiön tilinpäätöksen tase-erittelyn pohjalta per 31.12.2009, jolloin lahjoitettu omaisuus siirtyi KY-säätiön taseeseen.⁴⁹

Tällöin palautettavan omaisuuden arvo muodostuu seuraavasti:

Kiinteistöosakeyhtiöiden osakkeet

⁴⁶ Ks. myös AYY:n kirjallinen todiste K2: Erityistarkastusraportti 18.6.2010.

⁴⁷ AYY:n kirjallinen todiste K22: Laskelma kiinteistöyhtiöiden oman pääoman korosta vuodelta 2011 (V30).

⁴⁸ AYY:n liite (O): Hemmo, Mika: Sopimusoikeus I (Talentum 2007), s. 321–322.

⁴⁹ AYY:n kirjallinen todiste K52: KY-säätiön tasekirja tilikaudelta 3.9.2008–31.12.2009 (V79).

- Kauppakorkeakoulun Ylioppilaskunnan Asunto Oy:n (0200230-9) osakkeet numerot 1-7000, arvo yhteensä 14.960.352,99 euroa (käräjäoikeudessa kuullut Rehn ja Väljä);
- Kiinteistö Oy Arkadiankatu 28:n (1903328-3) osakkeet numerot 1-3062, arvo yhteensä 2.772.648,32 euroa (Rehn, Väljä).

Rahasto-osuudet (arvot riidattomia)

1. Seligson Co Rahamarkkinarahasto AAA -rahasto-osuuksia yhteensä 780.949,9293 kappaletta, arvo 2,4057 euroa/rahasto-osuus, yhteensä 1.878.731,24 euroa,
2. Sampo Valtiokorko kasvuosuus -rahasto-osuuksia yhteensä 729.917,47630 kappaletta, arvo 1,12899 euroa/rahasto-osuus, yhteensä 824.069,53 euroa,
3. Nordea Pro Corporate Bond 1 kasvuosuus -rahasto-osuuksia yhteensä 1.228.313,7101 kappaletta, arvo 1,54736 euroa/rahasto-osuus, yhteensä 1.900.643,50 euroa,
4. Nordea Kehittyvät Osakemarkkinat kasvuosuus -rahasto-osuuksia yhteensä 121.844,6886 kappaletta, arvo 15,08748 euroa/rahasto-osuus, yhteensä 1.838.329,30 euroa,
5. SSGA Japan Index Equity Fund (FR0000017931) -rahasto-osuuksia yhteensä 20.565,498400 kappaletta, arvo 54,49834758198712 euroa/rahasto-osuus, yhteensä 1.120.785,68 euroa,
6. AXA Global Small Cap Alpha A (IE0008366928) -rahasto-osuuksia yhteensä 114.714,810500 kappaletta, arvo 13,70262395194385 euroa/rahasto-osuus, yhteensä 1.571.893.91 euroa,
7. Erikoissijoitusrahasto Danske North America Enhanced Index kasvuosuus -rahasto-osuuksia yhteensä 4.569.829,72034 kappaletta, arvo 0,99885 euroa/rahasto-osuus, yhteensä 4.564.574,42 euroa,
8. Erikoissijoitusrahasto Danske Europe Enhanced Index kasvuosuus -rahasto-osuuksia yhteensä 5.775.482,49585 kappaletta, arvo 1,40938 euroa/rahasto-osuus, yhteensä 8.139.849.52 euroa.
9. Sijoitusrahasto Danske European Opportunities kasvuosuus -rahasto-osuuksia yhteensä 878.199,34654 kappaletta, arvo 0,82174 euroa/rahasto-osuus, yhteensä 721.651,53 euroa,
10. (Sijoitusrahasto RMF Top Twenty II:n rahasto-osuuksien osalta arvon palauttamista ei vaadita, koska KY oli myynyt nämä rahasto-osuudet ennen 31.12.2009)
11. Erikoissijoitusrahasto Elikir kasvuosuus -rahasto-osuuksia yhteensä 391.367,06115 kappaletta, arvo 1,19336 euroa/rahasto-osuus, yhteensä 467.041,80 euroa
12. ACCESS CAPITAL FUND IV -osuuksia, A-osuuksia 975.000 kappaletta ja B-osuuksia 25.000 kappaletta, arvo yhteensä 916.500 euroa.

Lainasaamiset (ei suoraan palautettavia eriä, koska nämä saamiset on otettu huomioon kiinteistöosakeyhtiöiden osakkeiden arvon määrittämisessä)

- 21.6.2004 allekirjoitetun lainasopimuksen mukainen lainasaaminen Kiinteistö Oy Arkadiankatu 28:lta, arvo 4.500.000 euroa,
- 15.6.2007 allekirjoitetun lainasopimuksen mukainen lainasaaminen Kauppa-korkeakoulun Ylioppilaskunnan Asunto Oy:ltä, arvo 1.750.000 euroa,

- 20.11.2007 allekirjoitetun lainasopimuksen mukainen lainasaaminen Kauppakorkeakoulun Ylioppilaskunnan Asunto Oy:ltä. arvo 150.000 euroa
- 1.2.2008 allekirjoitetun lainasopimuksen lainasaaminen Kiinteistö Oy Arkadiankatu 28:lta, arvo 1.778.000 euroa.

Prosessiekonomisista syistä AYY ei vaadi lahjakirjan K1(e) mukaisen irtaimiston arvon korvaamista, mikäli omaisuutta ei voida palauttaa.

Korvattava kokonaisarvo lahjoitetulle omaisuudelle on siis 41,63 miljoonaa euroa.

8 Vaatimus lahjoitetun omaisuuden tuoton palauttamisesta

AYY vaatii, että KY-säätiö veloitetaan myös palauttamaan lahjoitetun omaisuuden kohtuullinen tuotto 1.1.2010 alkaen.

AYY:n tuottovaatimuksen perusteena on KY-säätiön vahingonkorvausvastuu. KY ja KY-säätiö on aiheuttanut AYY:lle tuoton määrää vastaavan vahingon, joka on aiheutettu tuottamuksella, josta KY-säätiö vastaa, ja AYY kärsimä vahinko johtuu tästä tuottamuksesta.

AYY:n tuottovaatimuksen toissijaisena perusteena on perusteettoman edun palautusvelvollisuus, koska KY-säätiö on saanut etua lahjoitusjärjestelyn vuoksi, ja tätä etua on pidettävä perusteettomana, jos lahjoitukset julistetaan pätemättömiksi tai kohtuuttomiksi ja KY-säätiö muuten hyötyisi AYY:n kustannuksella, jos lahjoitukset julistetaan pätemättömiksi tai kohtuuttomiksi.

AYY katsoo, että kohtuullisen vuosituoton määrä lahjoitetulle omaisuudelle on 3,5 prosenttia, minkä Joakim Rehn on vahvistanut kärjäoikeudessa.

9 Viivästyskorkovaatimus

AYY vaatii, että KY-säätiö veloitetaan suorittamaan viivästyskorkoa palautettavan omaisuuden arvolle korkolain 4 §:n 1 momentin mukaisine korkoineen laskettuna päivästä, joka seuraa 30 päivän kuluttua haasteen tiedoksiantopäivästä.

KY-säätiö on veloitettava samoin suorittamaan viivästyskorkoa ajalta 1.1.2010–29.11.2013 kertyneelle 3,5 prosentin vuosituottomäärälle 29.12.2013 alkaen ja 30.11.2013 lähtien kertyvälle 3,5 prosentin vuosituottomäärälle siitä lähtien, kun kuukausi on kulunut hovioikeuden ratkaisun antopäivästä.

Todettakoon selvyden vuoksi, että jälkimmäisen vaatimuksen osalta kysymys ei ole korosta korolle, vaan korosta omaisuuden tuotolle. AYY:n vahinkoa on myös tuotto, joka omaisuudelle on kertynyt 1.1.2010 jälkeen. 3,5 prosentin tuotto liittyy omaisuuden tuomaan lisäarvoon (arvon kasvu tai vuokratuotto), eikä siten ole korkolain tarkoittamaa korvausta ajasta, jolloin kyseessä oleva omaisuus ei ole ollut AYY:n käytössä. Lahjoitetulle omaisuudelle kertynyt 3,5 prosentin tuotto kuuluu AYY:lle 1.1.2010 lähtien. Näin ollen AYY:lle on maksettava myös tuottomäärille kertynyt viivästyskorko korkolain mukaisesti.

10 Oikeudenkäyntikuluista

AYY katsoo, että pääasiantarkaisusta johtuen kärjäoikeuden tuomio on virheellinen myös oikeudenkäyntikulujen osalta. AYY edelleen katsoo, että KY-säätiö on velvollinen korvaamaan AYY:n oikeudenkäyntikulut oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 1 §:n nojalla.

Samoin AYY edelleen katsoo olevansa KY:n seuraaja, minkä johdosta sen oikeudenkäyntikulut on myös korvattava lahjakirjojen sisältämän oikeudenkäyntikulujen korvaamiseen liittyvän ehdon perusteella.⁵⁰

Toissijaisesti AYY katsoo, että asianosaisten on vastattava itse oikeudenkäyntikuluisaan oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8a §:n perusteella, koska asia on ollut oikeudellisesti niin epäselvä, että AYY:llä on ollut perusteltu syy oikeudenkäyntiin.

Käräjäoikeus on todennut riita-asiasta seuraavasti tutkiessaan KY-säätiön käräjäoikeudessa esittämää väitettä AYY:n asiavaltuuden puutteesta (tuomion sivut 25-26):

”Siinä tapauksessa, että KY ei olisi lahjoittanut omaisuuttaan KY-säätiölle, lahjoitettu omaisuus olisi 1.1.2010 siirtynyt AYY:lle yliopistolain voimaantulon jälkeen annetun lain 8 §:n 6 momentin nojalla. AYY:n kanteen perimmäisenä tarkoituksena onkin saada KY:n KY-säätiölle lahjoittama omaisuus luovutetuksi itselleen. Tämä merkitsee sitä, että lahjoitetun omaisuuden luovuttamista koskevan vaatimuksen ratkaisemiseksi on välttämätöntä tutkia myös kysymys siitä, ovatko lahjoitukset pätemättömiä tai kohtuuttomia kanteessa tarkoitetuilla perusteilla (KKO 2007:18).”

Lisäksi käräjäoikeus on todennut käydessään läpi oikeudenkäyntikuluja koskevia väitteitä seuraavasti (tuomio sivu 36):

”Riidan kohteena olevan omaisuuden arvo on huomattavan suuri ja riidan lopputuloksella voidaan siten arvioida olevan olennainen merkitys sekä AYY:lle että KY-säätiölle.”

AYY katsoo, että sen kanteeseen on johtanut perusteltu tarve selvittää oikeudellisesti epäselvä tila, jolla on ollut olennainen merkitys AYY:lle. Näin ollen asiassa voi soveltaa oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8a §:ä. AYY katsoo, että kyseisen lainkohdan soveltaminen sisältyy AYY:n alkuperäiseen vaatimukseen siitä, että KY-säätiö veloitetaan korvaamaan AYY:n oikeudenkäyntikulut.

Asian oikeudellinen epäselvyys, joka johti tähän oikeudenkäyntiin, ja asian merkitys AYY:lle johtavat lisäksi siihen, että AYY:n velvoittaminen korvaamaan KY-säätiön oikeudenkäyntikulut täysimääräisesti on ilmeisen kohtuutonta oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8b §:n tarkoittamalla tavalla. AYY katsoo, että tämän lainkohdan soveltaminen sisältyy AYY:n alkuperäiseen vaatimukseen siitä, että KY-säätiö veloitetaan korvaamaan AYY:n oikeudenkäyntikulut. Asiassa on lisäksi otettava huomioon, että käräjäoikeus on ratkaissut monia väitteitä AYY:n eduksi. Tästä seuraa, että AYY:n korvattavaksi tuomittavien oikeudenkäyntikulujen määrää tulee vastaavasti alentaa merkittävästi.

11 Pyyntö suullisen pääkäsittelyn toimittamisesta hovioikeudessa

AYY pyytää, että hovioikeudessa toimitetaan suullinen pääkäsittely koko näytön osalta, ja että pääkäsittelyssä kuullaan käräjäoikeudessa todistajina kuullut Jenni Männistö, Kimmo Kääriä, Lasse Männistö, Kasper Stenbäck, Katariina Telkkä, Iida Myllymäki, Kaarlo Väisänen, Eerikki Nurmi, Joakim Rehn, Teemu Halme ja Saara Hyrkkö.

KY:n ja KY-säätiön hylättävä tarkoitus säätiöinti- ja lahjoitushankkeen toteuttamisessa on keskeisessä asemassa AYY:n kanneperusteiden menestymisen kannalta. Tältä osin käräjäoikeus on arvioinut asiassa esitetyn näytön virheellisesti. Tämän lisäksi käräjäoikeus on antanut väärän merkityksen tietyille KY:n

⁵⁰ AYY:n kirjallinen todiste K1(a-e).

ja KY-säätiön menettelyyn liittyville seikoille, jotka on tarkemmin käyty läpi jaksossa 6. AYY:n kanneperusteiden luonteesta johtuen näytön arviointi on tehtävä kokonaisarviointina, joten AYY katsoo, että koko näyttö on otettava uudelleen vastaan hovioikeudessa.

Lisäksi on todennäköistä, että KY-säätiö tulee esittämään hovioikeudessa samoja vastaväitteitä kuin kärjäoikeudessa. Tästä johtuen AYY joutunee esittämään näytön uudestaan myös seikoista, jotka kärjäoikeus on ratkaissut AYY:n kannalta myönteisesti.

Näillä perusteilla AYY katsoo, että asiassa on tarpeen toimittaa suullinen pääkäsittely ja pääkäsittelyssä on tarpeen ottaa vastaan uudelleen kaikki kärjäoikeudessa esitetty suullinen todistelu.

12 Lopuksi

AYY on valituksessaan keskittynyt seikkoihin, joiden osalta kärjäoikeus on ratkaissut asian väärin AYY:n käsityksen mukaan. AYY ei ole toisaalta käsitellyt yksityiskohtaisesti asioita, jotka kärjäoikeus on ratkaissut sen käsityksen mukaan oikein (AYY:n asiavaltuus ja hallintotuomioistuinten antamien ratkaisujen merkitys asiassa, kärjäoikeuden tuomion sivut 25–26; AYY:n asianmukainen reklamaatio, kärjäoikeuden tuomion sivu 28; lukuisat näyttökysymykset, jotka on tarkemmin lueteltu aikaisemmassa jaksossa 4).

Mikäli KY-säätiö antaa asiassa vastavalituksen ja perustaa sen seikkoihin, jotka kärjäoikeus on ratkaissut AYY:n käsityksen mukaan oikein, AYY varaa tilaisuuden lausua näistä seikoista erikseen.

13 Todistelu

13.1 Kirjalliset todisteet ja henkilötodistelu

AYY vetoaa hovioikeudessa samaan todisteluun ja todistusteemoihin kuin kärjäoikeudessa. AYY:n kärjäoikeudessa esittämät kirjalliset todisteet ja kärjäoikeudessa kuullut henkilötodistajat ilmenevät kärjäoikeuden tuomion sivuilta 20–21 ja 24. AYY:llä ei siis ole uusia todisteita. Sen sijaan AYY oheistaa tähän valituskirjelmään uusia liitteitä, jotka liittyvät valituksen kannalta olennaisiin oikeuskysymyksiin.

Saatuun perehtyä KY-säätiön hovioikeudelle toimitettavaan vastaukseen, AYY tulee harkitsemaan mahdollisuutta rajata todistelun laajuutta.

13.2 Muut liitteet

Kärjäoikeudessa esitettyjen liitteiden lisäksi AYY jättää hovioikeudelle seuraavat liitteet:

- (F) Helsingin kärjäoikeuden 28.4.2014 antama päätös uudesta määräajasta
- (G) Hallituksen esitys eduskunnalle yliopistolaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi 7/2009 vp
- (H) Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi yliopistolainsäädännöksi, luonnos 14.8.2008
- (I) Aarnio, Aulis: Laintulkinnan teoria (WSOY 1989)
- (J) Tolonen, Hannu: Oikeuslähdeoppi (WSOY 2003)

- (K) Jyränki, Antero – Husa, Jaakko: Valtiosääntöoikeus (Lakimiesliiton kustannus 2012)
- (L) Laakso, Seppo: Oikeudellisesta sääntelystä ja päätöksenteosta (Valtion painatuskeskus 1990)
- (M) Ote 30.6.2014, <http://lainvalmistelu.finlex.fi/>
- (N) Saarnilehto, Ari: Sopimusoikeuden perusteet (Talentum 2009)
- (O) Hemmo, Mika: Sopimusoikeus I (Talentum 2007)
- (P) Havansi, Erkki: Panttioikeus osakkeeseen II (Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja, A-sarja, 1981)
- (Q) Ämmälä, Tuula: Oikeustoimen hyvän tavan vastaisuudesta (Saarnilehto, Ari: Hyvän tavan vastaisuudesta, Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, Kirjapaino Grafia Oy 1993)
- (R) Tammi-Salminen, Eva: Sopimus, kompetenssi ja kolmas – Varallisuusoikeudellinen tutkimus negative pledge -lausekkeiden sivullisittovuudesta (Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja, A-sarja, 2001)
- (S) Ylöstalo, Matti: Tutkimuksia vekselioikeuden alalta (Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja, B-sarja, 1956)
- (T) Määttä, Tapio: Lainsäätäjän kunnioittamisasenne, tavoitteellinen laintulkinta ja lakien tavoitesäännöksen vallitsevassa tuomarinideologiassa (artikkeli), Edilex 2012
- (U) Kivimäki, T.M. – Ylöstalo, Matti: Suomen siviilioikeuden oppikirja, yleinen osa (kolmas, uudistettu painos, WSOY 1973)
- (V) Linna, Tuula: Oikeuden väärinkäytön kieltä ja sen sovelluksia, Lakimies 4/2004
- (W) Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeustoimen kohtuullistamista koskeva lainsäädännöksi 247/1981 vp
- (X) Wilhelmsson, Thomas: Vakiosopimus ja kohtuuttomat sopimusehdot (Talentum 2008)
- (Y) Kaisto, Janne – Lohi, Tapani: Johdatus varallisuusoikeuteen (Talentum 2013)

Helsingissä 30. päivänä kesäkuuta 2014

AALTO-YLIOPISTON YLIOPPILASKUNTA

Laati

Jouko Huhtala
asianajaja, Helsinki

Heidi Paananen
asianajaja, Helsinki